

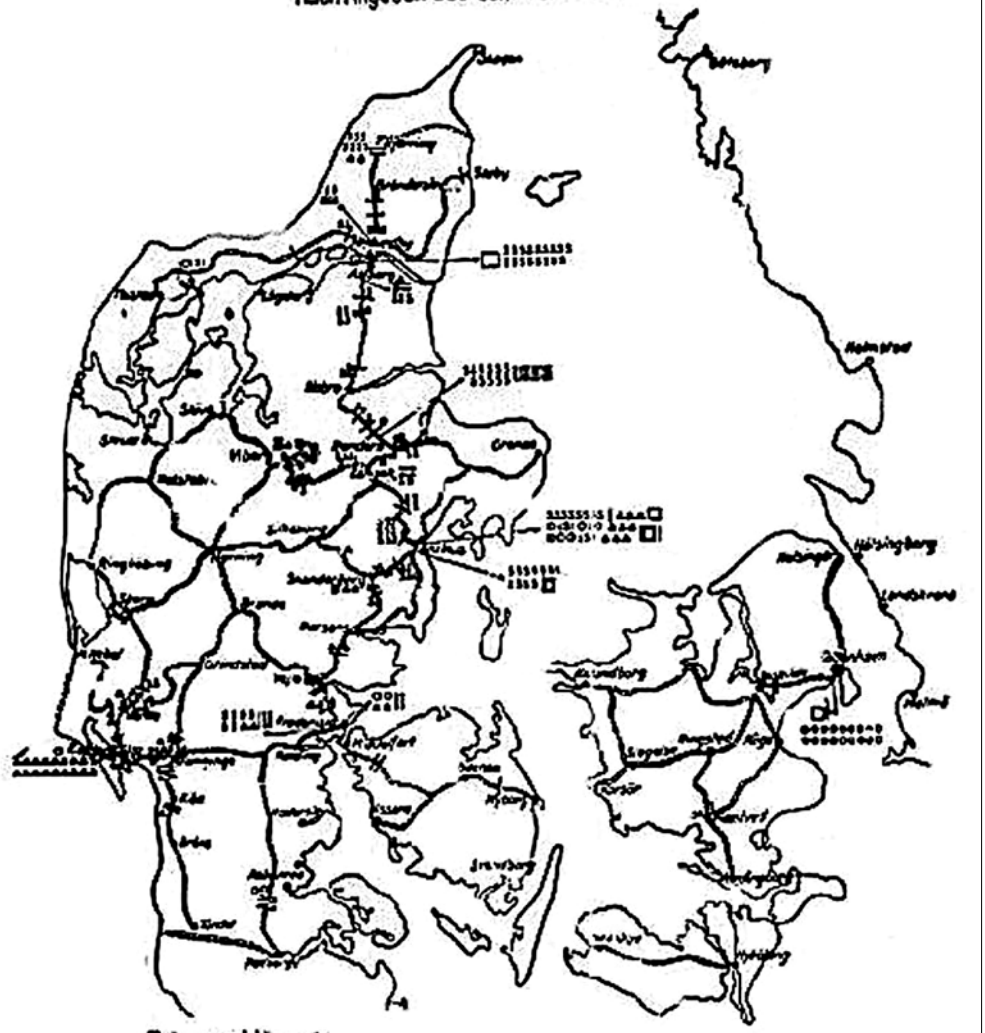
Jernbanesabotagens betydning belyst af almindelige dødelige?

Kort nr. 1
Tysk kort

Anlage 2 zu:
P.H.Ost (IV)
Vortragsnotiz
von 19.1.45

DÄNEMARK

Sabotageanschläge auf Eisenbahneinrichtungen in den Monaten Okt./Nov. 44
nach Angaben aus schwed. Presse

	Statsbaner
	Ødelagte lokomotiver
	Ødelagte drejeskiver
	Ødelagte Weiche (?) Signalposter o.l.
	Ødelagte sporstrækninger
	Trafikstop – blokering af strækninger
	Banegårdsblokeringer af en dags varighed
	Banegårdsblokeringer af to dages varighed

Forklaringen til kort nr. 1 er ulæselig, derfor bringes den i oversat version her:

Af 1.400 aktioner i krigens sidste år fandt de 1.100 steder i Jylland. Desværre er de andre tyske kort, jeg har fundet i Rigsarkivet i en endnu dårligere stand, men dette bringes, da det kan have en vis værdi at sammenligne dette kort med de danske.

Kortet er udarbejdet af det tyske efterretningsvæsen, Abwehr med den svenske presse som kilde.

Dets sandhedsværdi er det derfor så som så med. Bemærk forskellen mellem antallet af sabotager mod nord og syd, og mod sidebanerne, og at det beskriver omfanget i en „stille periode“ – oktober – november 1944.

Kort nr. 2 og 3's oprindelse kan måske dateres til helte-dyrkelsens periode, altså før sabotørerne blev smidt ud med opvaskervandet.

Der er således ingen garanti for overensstemmelse med virkeligheden. Men det kan dog give en fornemmelse. Kortene anskueliggør omfanget og de steder på jernbanenettet, hvor sabotager blev udført. Som, det kan ses, er alle de jyske sidebaner plastret til med sabotager, dette og kortets dokumentation skulle antyde en vis virkning, om ikke andet, så har den vel irriteret herrefolket „beskedent“, men efter deres arkivalier også nævneværdigt.

Tyskerne drønedede uden om på sidebanerne,
da disse kun blev beskedent saboteret ekspertudsagn!

Kort nr. 2
Besættelsestidens
Fakta side 1208

Jernbanesabotage
Sprængninger

På sidebanerne herskede ren idyl

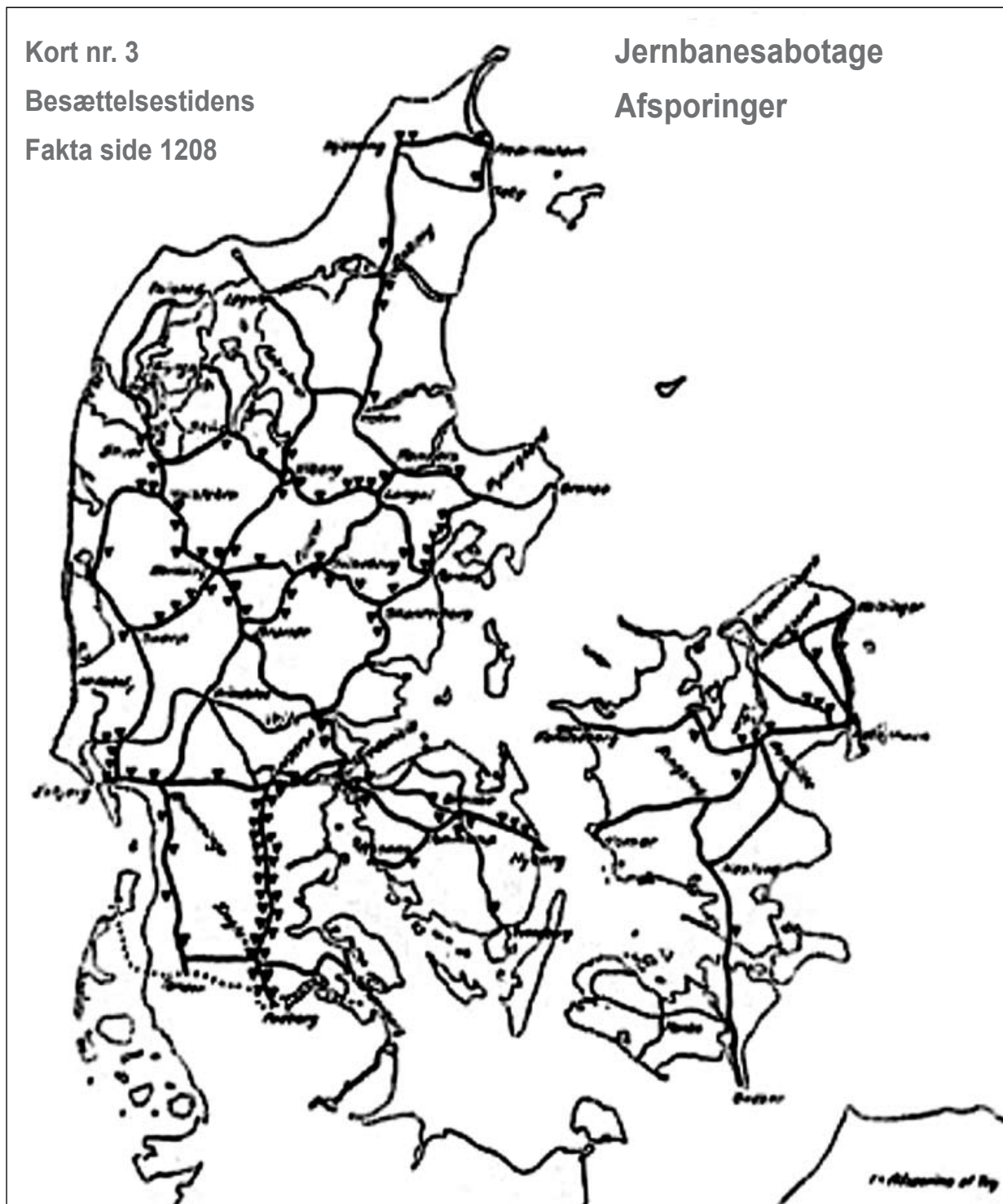
Kort nr. 3

Besættelsestidens

Fakta side 1208

Jernbanesabotage

Afsporinger

Taktik – Strategi

Massive angreb i mini militær målestok – rent selvmord

Trommer anstrenger sig for at forklare sine noget uklare for ikke at sige tågede begreber – attrition og interception. Attrition, hvis jeg har forstået ham, er en krigsførelse, hvor alt, der kan tjene til at smadre trafikken med det resultat, at denne standses. Som eksempel tjener bombning af franske og tyske banegårde, broer osv.

Denne strategi medfører, at når og hvis man selv skal bruge trafiknettet på et senere tidspunkt er det helt og aldeles ubrugeligt.

Derfor må jeg tvivle på, at Trommer har haft forståelse for en partisankrigs vilkår og præmisser i andedammen Danmark.

Jernbanesabotagens kritikere fremsætter krav og forventninger helt ude i hampen.

Javel – luftbombardementer var det mest effektive, **men havde modstandsbevægelsen et luftvåben?** Hvem turde tage ansvaret for total ødelæggelse af det danske jernbanenet?

Mange massive angreb på samme strækninger med anvendelse af større ladninger er ren teori – ren ønsketænkning af personager, der ikke har gidet sætte sig ind i betingelserne for at føre partisankrig i Danmark.

Største ladning ved en sprængning på 300 kg. blev udført af Bennike. Flere krav stilles for at udføre en operation i et sådant omfang:

1. At man har sprængstof i fornøden mængde og kan føre det frem.
300 kg. er trods alt en sjat selv for store stærke unge mænd.

Om den menige jernbanesabotør har været stillet bedre end os industrisabotører, skal jeg ikke kunne udtale mig om.

Da BOPA forsøgte at sprænge Krydseren Nürnberg i luften i Københavns Frihavn ved at anbringe en ladning på 300 kg. i en kloakudmunding, kunne dette først ske efter, at samtlige afdelinger havde bidraget med de smuler, de havde på lager.

Vi fejede gulvene for at få de sidste smuler med. Eksplosionen havde ingen anden virkning end, at den panserståls-beklædte krydser vuggede blidt i fortøjningerne.

2. At transportere ladninger, mandskab og materiel igennem tyske vejspærringer og kontrolposter.

Med undren læser jeg på side 352 i Modstandsarbejde i nærbillede.

Afskrift:

„Ikke alene tyske vagtposter på landevejene voldte vanskeligheder, men nok så meget vagtposterne på banelinjen. Når som helst der ventedes transporter, rapporterede Per Jepsen til London. Den 5. april 1945, brugte tyskerne store styrker til at bevogte jernbanen.

Om dagen stod de med et mellemrum på 50 – 100 meter, om natten undertiden så tæt som 25 meter med hunde og lyskastere. Ikke blot stod vagterne på sporene, men de sad også i dækning på begge sider af linjen klar til at skyde på sabotørerne uden varsel.“

3. For at opnå en optimal virkning ved sprængning er det nødvendigt at anbringe ladningen eller dele deraf i sprænghuller. (Fordæmning) Dette kræver tid og arbejdsro. Havde man det?

At lægge sprængstoffet pænt til rette på objektet som pynt på en lagkage giver godt nok moralsk oprustning i kraft af bragene, men virkningen er til at overse.

Er anbefalingen af attrition og beretning om tyske kontrolposter og vagtstyrke ikke i direkte modstrid med hinanden og dermed endnu en fis i hornlygten og symptomatisk for skrivebordsgeneralers inkonsekvente forventninger og ulogiske krav til en flok store drenge?

Sprængkamre

Jeg har en fornemmelse af, at den omtalte sprængning med 300 kg. sprængstof kan være sket på en dæmning, hvor den danske hær før besættelsen havde indbygget sprængkamre i lighed med sprængkamrene i broerne på den østjyske længdebane.

Derfor den store virkning. Da tyskerne rykkede op gennem Jylland d. 9. april var alle sprængkamre synliggjort med stort hvidt kryds af folketykere og danske nazister. Senere da jernbanesabotagen blev en alvorlig trussel for tyskerne, fyldte de disse sprængkamre med cement.

Jeg har ikke mulighed for at dokumentere min fornemmelse, da det udover tid og kræfter, kræver adgang til lukkede arkiver. Men en forsker må vel kunne. Man gennemførte dog „attrition“ angreb om end i beskedent omfang, vi bevæger os trods alt i den danske andedam, og

Afskrift uddrag: Viborg – egnen under Anden Verdenskrig:

„I efteråret 1944 fik vi ordre til at standse og sabotere et tysk militærtog, der øst fra skulle passere Viborg, for over Skive at fortsætte vest på.

... det var meningen, at toget skulle standses ved en sprængning af skinnerne foran toget.

Når toget således var bragt til standsning, skulle der udløses sprængninger såvel bagved som under toget. .... Derved ville man opnå, at toget blev afsporet og kom ned at stå på banelegemet's ballast, samt at der ville gå mange timer, inden oprydningsarbejdet på grund af sprængfare kunne begynde." Afskrift slut.

Afskrift uddrag: S.A. Guldvang Glimt fra et jernbaneliv. 1935 – 1950 side 74.

„Den 18. november 1943 var en særlig slem dag:

sprængning af signalpost med sikringsanlæg i Århus, sprængning af Gudenåbroerne ved Langå, ved Volk Mølle og vest for Langå. Og ved Doense samt på Himmerlandsbanerne vest for Hobro. Så var der egentlig ikke mange kørselsmuligheder tilbage." Afskrift slut.

Kommentar:

Her er således tale om en række koordinerede sabotager, om disse sabotører på deres cykler kan hædres med betegnelsen – mobile enheder – må stå hen i det uvisse.

Et eksempel fra vor hjemlige hønsegård er oberstløjtnant Bennikes henstilling (ordre) til danske sabotører om at skåne danske lokomotiver.

Denne ordre var i strid med SHAEFS ordre, i strid med DSBs personale, i strid med mine kammerater i BOPA.

Glem ikke BOPAs motto:

Vi skal bule – smadre mest muligt på samme tid.

Glem ikke, at DSB personale kørte 16 lokomotiver i Centralværkstedernes meterdybe grave.

Oberstløjtnant Bennikes ordre er dog helt i tråd med Den lille Generalstabs – det danske militær og statsminister Buhl om absolut ikke at foretage sig noget før krigen var ovre, og man senere omkostningsfrit kunne stå med palmerne i hænderne.

Man skulle spare sig selv – på bekostning af andres ofre.

Var jeg sat til at sabotere danske jernbaner, ville jeg have smadret alt, jeg overhovedet kunne nærme mig.

Det eneste hensyn, jeg ville tage var til mine landsmænd, f.eks. personalet på lokomotiver.

En sådan strategi – nålestiks-strategien vil til syvende og sidst medføre udmattelse i et eller andet omfang af fjenden.

I en partisanrig gælder det om at angribe, når mulighed derfor viser sig. Netop denne strategi vil være en trussel overalt, hvor fjenden bevæger sig og dermed øge og binde fjendens vagtberedskab.

Nålestikstaktikken

Under Aktionen mod fabrikken Riedel og Lindgård kan jeg se, at en tidligere klassekammerat har genkendt mig. Dagen efter opsporer jeg ham og fortæller meget venligt, at hvis han sætter pris på livet, er det en forudsætning, at han holder kæft med, at han har set mig. Han svarede: *„Tror du jeg er dum? Tror du, at I kan vinde krigen?“*

Mit svar var: *„Nej, jeg kan ikke, vi alene kan ikke, men er vi nok ikke bare i Danmark, men i alle de besatte lande, har vi muligheden.“*

Ich war dabei. Leider!

Virkningerne af nålestikstaktikken er svær at måle, da den har været sat ind på utallige måder. Men har man forsøgt at måle?

Jernbanestrejker – Civil ulydighed

Ombygning af togvognes lastepapirer – sukker i cement og brændstoftanke – brandfolk, der nægtede at slukke – arbejde efter reglerne taktikken, kort sagt en kamp ført ikke-voldelig som civil – ulydighed.

DSB personalets nedlæggelse af arbejdet, hvor lokomotiverne blev kørt i remiserne og stort set al toggang i Danmark standsede, er ikke levnet „nævneværdig“ militær betydning, på trods af, at tyske dokumenter også beskriver den rigsbefuldmægtigedes bekymring.

Best krævede situationsrapporter time for time.

Togstrejken i Sønderjylland er ikke nævnt på trods af, at tysk bane-personel på Kolding Station udstedte fribaneordre til dansk lokomotivpersonale (rød køreseddel).

Tyskerne opfattede strejken som en så alvorlig trussel, at de satte deres eget jernbanepersonel (militær nøddrift) ind for at tvinge danske lokomotivførere under trussel om skydning til at køre.

Dette tyske personale var beregnet på indsats ved invasion eller ved en katastrofesituation som denne strejke. Situationens alvor understreges af den megen korrespondance mellem de øverste tyske myndigheder.

Tysk jernbanepersonel blandede sig normalt ikke i transporterne.

Stationsforstander og personale ved Tønder station blev arresteret som gidsler. Denne alvorlige trussel fik banepersonalet til at genoptage driften.

Fjernskrivermeddelelse:

Afskrift: oversat: KR- HXSI/ FF 02482 16.9.23.00 = (IIOSF

3227) = AN OKW/ WFST/ OP (H) NORD

„Angiveligt på grund af overførsel af danske fanger til Tyskland har De danske Statsbaner i området Padborg – Kolding – Esbjerg – Tønder strejket siden d. 15.9.44.

Militær nøddrift gennemført med de tyske Rigsbaners personel. Højere SS- og politifører har ved fortsættelse af strejkerne truet med arrestationer og overførsler til Tyskland.

Resultatet blev, en opfordring fra De danske Statsbaner om at genoptage arbejdet. Denne blev i det store hele fulgt i løbet af dagen.

Esbjerg generalstrejke. Som første gengældelsesforanstaltning er lukket for gassen.” Afskrift slut.

Samtidige dokumenter viser en diskussion mellem de højeste tyske myndigheder om, i hvilket omfang man skal arrestere gidsler og behandlingen af disse.

Netop disse nuancer har historikerne overset. Og hvorfor?

Denne kampform (civil-ulydighed) foreligger ikke som skribenten til ”Med et vågent sind”, da hændelserne fandt sted eller senere, forsøgte i samtale med involverede medborgere at opklare mysterierne.

Interviews af involverede aktører var endnu ikke på universiteters undervisningsplaner for historieforskere.

Derom vidner flere akademikers doktordisputater.

Nålestiksstrategien beskrives videre under:

Mobile grupper

Ekspertes efterlyser en koordinering af sabotagen.

Hvis og hvis og hvis – her får du ganske gratis eksperters råd om krigsførelse – ganske vist givet i fredstid – lidt sent måske, men dog givet af et godt hjerte.

Gode råd er jo bedre sent end aldrig. På mig virker det stødende med denne bagklogskab. Flere steder i Trommers disputats føler jeg, at han nærer en vis misundelse over, at han ikke selv har kunnet deltage i sabotørernes legen – røvere og soldater.

Da jeg ikke er akademiker, kan jeg ikke vide om denne uddeling af gode råd hører hjemme i en doktordisputats. Målt med smedens målestok er disse gode råd lige så malplacerede, som hvis jeg leder efter madopskrifter i frk. Jensens kogebog for at kunne stege en kylling og i stedet får anvisninger på, hvorledes jeg lapper cykler.

Men et er et skib at føre – et andet en doktordisputats at skrive.

Noget nedladende peger eksperter, da freden havde sænket sig over land og by med en slet, skjult hånen på, at når hovedlinjerne var blokeret førte tyskerne let og elegant troppetog igennem via sidebanerne.

Kort 2 og tre på siderne 301 og 302 har et ganske andet budskab-

Sabotagens „beskedne“ effekt skyldtes således efter deres støvede skrivebordsindsats, at sidebanerne ikke blev saboteret i passende omfang, og derfor fremsætter man den hypotese, at mobile grupper kunne have været sat ind, således at sprængningerne blev koordinerede også for sidebanernes vedkommende.

Dette er og bliver „skrivebords – eksperters“ efterrationaliserende bakspejlshypotese af flere grunde:

S.A. Guldvangs beretning side 345 er åbenbart ukendt for eksperter.

1. Dansk – senere tysk politi, samt stikkeres effektivitet gjorde fremmedes „sikre“ ophold og færden næsten umulig i de små landsbysamfund.

Glemmes må ikke, at landbefolkningen i langt højere grad end bybefolkningerne var om end ikke protyske så dog tilhængere af samarbejdspolitikken og dermed modstandere af frihedskampen.

Bøndernes levebrød var leverancer (soflæsk og fæstningsarbejde) til fjenden, og de blev ikke (ophidset) nationalbevidste som byboere af sabotagernes drøn.

Trommer si. 398. Citat:

”De tyske politifolk i Gestapoafdelingerne i Kolding, Esbjerg, Åbenrå og Sønderborg med Thees Burgfeind i spidsen var en væsentlig faktor blandt det illegale arbejdes eksistensbetingelser, om end i negativ retning. I betragtning af...var hans resultater forbløffende gode.”

Citat slut.

Bemærkelsesværdigt er, at Trommer ikke nævner Dansk Politis indsats i bevogtningen. En styrke på omkring 800 betjente og 800 bevæbnede jernbanearbejdere er mere end ingenting. Det danske politis opklaringsarbejde var udført med største akkuratessse. Materialet blev stillet til Gestapos disposition. Flere jernbanesabotører blev præsenteret for det under tortur i Gestapohovedkvarteret i Staldgården i Kolding.

Sabotører havde mere end svært ved at sno sig uden om gestapochef Burgfeinds tortur og konfrontation med dansk politis fotografier og bevismateriale fra "gerningssteder".

2. Kommunikationen i det lodrette plan var dikteret af sikkerhedshensyn, og af at teknikkens stade dengang var utilstrækkeligt og langsommeligt. At mobiltelefon og Walkie Talkie endnu ikke var opfundet ved alle undtagen historikere.

Kommunikationen var fra mand til mand – ofte efter at have tilbagelagt lange strækninger på cykel eller gåben. I jyske provinsbyer var udenbys „specialister“ i flere tilfælde blevet tilkaldt til udførelse af sabotager.

Disse grupper blev i det store og hele tilintetgjort.

Dette gjaldt én gruppe fra Esbjerg og én fra Holger Danske.

Effektivitetsforskelle mellem jernbanesabotagen i Nord og Sønderjylland.

Flere af de historikere, som nu noget sent deler gode råd ud i fredens stund, havde alderen til, som vi – børn og unge at gøre bare lidt, men hvor puttede de sig?

Sabotagerne i Nordjylland blev på et tidspunkt så effektive, at tyskerne ledte en stor del af skibstrafikken fra nordjyske havne til Århus. På samme tid kørte transporterne igennem de sydlige regioner i det store og hele uden nævneværdige forsinkelser videre til grænsen.

Forklaring? Den ligger lige for.

I Nordjylland havde lederen Toldstrup organiseret et meldesystem, således at grupperne kunne gå i aktion indenfor få timer.

Mod syd havde en oberstløjtnant Bennike kommandoen. Han var underlagt Den lille Generalstab i hovedstaden, og havde organiseret et meldesystem via London. Dette system havde en funktionstid på flere dage, når og hvis det fungerede. Effektiviteten er således karakteristisk for lederens kvalitative indsats.

Men en tak til Trommer for beskrivelse af kontroverser og kvalitative forskelle mellem disse ledere.

Om oberstløjtnant Bennike, som det antydes, og som det var tilfældet i København med Den lille Generalstabs likvidering af løjtnant Skou, skulle have været villig til også at ofre Toldstrup, her blot til Gestapo er en mere end grim beskyldning, som jeg helst ville tvivle på, men her er desværre dokumentation:

"Min kære Fætter" af Poul Vestergaard Jensen siderne 212, 230 og 86. Afskrift:

Den **26.11.1944** skriver Bennike i brev. ...."han (Toldstrup ÅS) lider – jeg tror det for alvor – af højhedsvanvid parret med forfølgelsesvanvid med hensyn til mig.

Der må, hvis der skal komme noget godt ud af arbejdet her, sættes en stopper for hans færd. Det lyder råt. Jeg tror for alvor, at det bedste for den sag ville være, om han blev fjernet af Gestapo på en sådan måde, at han ikke var i stand til at røbe noget af sin megen viden, men dette tør man vel ikke regne med."

Brev til Hjalff (En af hovedmændene i Den skæve Våbenfordeling ÅS) og K-udvalget: Afskrift side 230:

"**12.03.1945** .....Kære Viggo (Hjalff ÅS)

ja, hvis man i det hele taget mener, at vor kamp har nogen betydning, så er der ikke andet at gøre end at få Toldstrup væk, på hvad måde, det så end sker. .... De må tro mig, at De må handle derefter og gøre det omgående: det går ikke længere.

Han må bort, og han må hentes og bringes bort snarest." Afskrift slut.

side 86: I **foråret 1945** rapporterer Højland Christensen til chefen for SOE, Ole Lippmann. Afskrift:

Onkels (oberstløjtnant Bennikes) tid er i de sidste to måneder 75% gået med Toldstrup-sagen og 25% med at gøre det umuligt for mennesker at finde ham. Afskrift slut.

Men hvorfor ikke også dette forræderi?

De var jo statsminister Buhls tro tjenere.

4. Når forsinkelsernes „ringe“ omfang er gjort op, skal man lige være opmærksom på to ting.

a. Forsinkelsernes omfang, lidet eller stort af regulære tyske troppestyrkers indsættelse på de anførte frontafsnit, holder efter al sandsynlighed ikke vand. De øvrige forsinkelser hviler på køreplaner og rapporter udarbejdet i fællesskab af danske myndigheder og folk fra Deutsche Reichbahn.

Umiddelbart og uden at have belæg derfor, vil jeg rejse tvivl om deres overensstemmelse med sandhed og virkelighed.

b. Rapporterne tyder på at være smykkede.

c. Hvis man indregner tid til rangering, vandpåfyldninger, lokomotivers tvungne ophold på sidebaners drejeskiver forårsaget af sabotage ude på linjerne, og som jeg allerede har påvist, indregner den sandsynlige årsag til, at forsinkelserne forsvinder ud i den blå luft fra køreplanerne pga. intervallerne mellem de enkelte tog i en Bewegung, ville resultatet sandsynligvis være blevet et ganske andet.

Betragt disse indvendinger som et forsøg på at komme virkeligheden nærmere, selv har jeg ingen muligheder for at efterprøve det her fremførte. Kritikere af modstandskampen har igen og igen fremført, at den ikke havde militær betydning.

Da Trommers udgangspunkt hviler på rapporter, som kan drages i tvivl, må man konkluderende sætte et endog meget stort spørgsmålstegn ved Aage Trommers konklusion. Aage Trommer definerede sin opfattelse af begrebet, men forklarer også jernbanesabotagens betydning i andre sammenhænge.

Kritikerne eller rettere skrivebordseksperterne stiller forventninger – krav, som den danske hær og flåde på intet tidspunkt havde evne eller vilje til endsige forsøgte at indfri. Havde de danske krigere opereret med brøkdele af de unges effektivitet, havde Anden Verdenskrig været afsluttet på få måneder. Først hævdede man frit og frejdigt, at modstandsbevægelsens aktører har rost sig af, at sabotagen havde militær betydning.

Igen en lodret løgn – og udokumenteret påstand. Personligt rakte min forestillingsevne kun til, at medborgere fik lidt på opleveren og måske kunne vækkes til nogen foretagsomhed mod voldsmagten, når lunterne var tændt og drønene lød. Jeg har ikke hørt en eneste sabotør påstå, at han forestillede sig, at hans indsats havde militær betydning.

Men militær betydning havde jernbanesabotagen således ikke.

Havde den nogen overhovedet?

I lille Danmark har vi ekspertudtalelse på ekspertudtalelse, man kan snart ikke sætte vand over til kaffe uden at skulle have en eksperts gode råd med på vejen.

Personligt tager jeg eksperters udsagn med et gran salt.

Jeg stiller altid et par spørgsmål. Hvad får han for at udtale sig? Hvem betaler ham? Derefter efterprøver jeg med almindelig sund fornuft udsagnet.

Jernbanesabotagen vurderet af non – eksperter

Himmelfartskommandoer – modstandsfolk:

Per Mortensen, kaldet Tom, der sad som fange i Frøslevlejren, anbringes som gidsel i en vogn i et tog med tysk marineinfanteri.

Han og andre „passagerer“ – gidsler – beretter samstemmende om deres ”rejser”. De giver et nuanceret billede af jernbanesabotagen og dens virkninger. En rejse, der normalt tog nogle timer tog nu fra 2 til 4 dage, for dem var forsinkelserne mere end nævneværdige.

Sie waren dabei.

En landsforræders orlovsrejse

Erik Lærum, officer i Frikorps Danmark, skriver i sin bog: Dansk Soldat i krig og fred på si 106. Afskrift i uddrag:

„Færgen fra Warnemünde til Gedser var netop blevet standset i de dage, og så gik rejsen over Flensborg – Padborg.

Næste dag gik jeg ind til banegårdsofficeren og spurgte, hvornår jeg kunne regne med at være i København.

Han svarede, at det ikke var så let at sige, da det afhang af om linjen var klar.

Da jeg i høj grad forundret spurgte ham, hvad der kunne hindre den i at være klar, svarede han:

“De sprænger jo hver anden dag.”

Det havde jeg overhovedet ikke hørt om før, og medens jeg sad og spekulerede over, hvem der sprængte hver anden dag, hvorfor de gjorde det, og hvad gavn og glæde de kunne have af det, kom toget syd fra, og alle ventende passagerer steg ind, da vi var kommet et stykke op i landet, standsede toget, og en officer kom langs stammen og beordrede os ud. Vi skulle gå nogle hundrede meter til et andet tog.

Der havde fundet en sprængning sted om natten, og linjen var ufarbar.

Vi vandrede af sted til det nye tog og nåede Fredericia uden uheld, men her fik vi at vide, at et tysk lazarettog var blevet sprængt på Fyn, og at jernbanen ikke kunne anvendes foreløbig.

Det blev åbenbart værre og værre, og der gik en eftermiddag i disse triste omgivelser på Fredericia station.

Vi overnattede i iskolde kupeer, der ikke gav nogen mulighed for søvn, men rig anledning til at spekulere over tingenes udvikling i Danmark.

Linjen var ikke klar den næste morgen, og jeg aftalte derfor med nogle andre at tage en bil til Odense.

Her kom vi om bord i et godstog, der lige skulle til at gå, og på den måde kom vi til Nyborg, hvor der lå en færge, som netop havde udloset flygtninge fra Østprøjsen.

Færgen skulle gå tom tilbage, men vi kom med, og kl. 8 næste morgen var jeg på Københavns Hovedbanegård.

Den besværlige hjemrejse gennem Danmark begyndte om morgenen den 8. April i Flensborg og sluttede den 10. ende ved samme tid i København.“

Er war dabei.

Jernbanesabotagen vurderet af de allierede

1. De officielle budskaber:

SHAEFS KOMMUNIKE 5. MARTS 1945: Afskrift:

„News has been received of the success achieved by Danish saboteurs against German troop movements through Denmark.

Repeated attacks have been made by Danish patriots on all railway lines in the country. With the result that not one train arrives in Germany without having been delayed, either by direct attack or by the necessity of its having to be diverted because of sabotage. In addition the problem has been made more difficult for the Germans by the destruction of factories making rail and junction points, by the sabotage of water towers, and by blowing up of electric points, turntables, and rail stations. This action by Danish saboteurs is an effective contribution to current military operations on both the Western and Eastern fronts.”

Kommentar:

Uden al tvivl er kommunikationens hovedopgave at propagandere og yde moralsk oprustning til svage sjæle.

Derfor er realiteter – virkelighed – sandhed ikke nødvendigvis i overensstemmelse med ordlyden.

Men det har givetvis haft indflydelse under og efter krigen, især politisk.

MEMORANDUM af Major-General Strong SHAEF 4. april 1945

I 6 punkter beskrives troppetransporter fra Norge gennem Danmark, og de angreb, der blev udført til søs, fra luften og til lands.

Punkt 3 har vor interesse. Afskrift:

„Attacks on railways by saboteurs has in addition to slowed down the rate of arrival troops at embarkation in Norway and more especially the movement away after arrival at danish ports.”

Kommentar:

Angrebene mod de tyske troppetransportationer var koordinerede, således satte de norske jernbanesabotører ind med så massive angreb, at tyske tropper var tvunget til at tilbagelægge store strækninger til fods.

Skibssabotagen i Norge og Danmark påførte tyskerne store tab, som efterhånden blev katastrofale, da de allierede udlagde miner fra fly – angreb med flådefartøjer og bombede fra fly. Som rosinen i pølseenden kom så hertil den danske jernbanesabotage.

2. Den uofficielle

Historien er noget ondskabsfuld og da det er en mundtlig beretning fra en af mine afdøde venner, kan jeg ikke dokumentere den.

Men her er den alligevel.

En forsker vil uden større besvær kunne grave den frem i et eller andet arkiv, sandsynligvis i en noget anden version.

I 1947 ankom en dansk handelsdelegation til England. Modtagelseskomiteen var en kone, hvis arbejde med at rengøre toiletter måtte afbrydes, for at hun kunne udføre det ærefulde hverv.

Delegationen fik anvist spartanske værelser på et hotel i sidegade i byens slumkvarter. Danmarks plads på hønsestogens rangorden var dermed afklaret.

Da handelsforhandlinger næste dag havde varet en rum tid, skar den engelske chairman igennem og dikterede:

„Danskerne har igennem hele krigen puttet sig i kakkelovnskrogene, og dertil støttet tyskerne med bl. a. leverancer af fødevarer. Nu er det vores tur. I har fået frihed, men den er betalt med vor ungdoms blod.

I kan få: Derefter dikterede han de priser, vi kunne få for vore varer. *Danskerne fik lister med priser på varer, som vi allernådigst kunne tillades at købe kontant.*

De priser, vi kunne få for vore varer var uforskammet lave, og her er en af forklaringerne på danskernes fattigdom til slutningen af halvtredserne. Varer vi kunne købe var i det store hele sekundavarer fra overskudslagre til en uforskammet høj pris.

Dette værditab har historikere ikke opgjort på udgiftssiden for samarbejdspolitikken. Hvorfor ikke?

Mest iøjnefaldende var, at den danske hær og flåde blev uniformeret og udstyret som de sejrende allieredes tommyer.

Smukt så det ud og smagte vel noget af fisk, eller var det fugl, uden at man løb nogen form for risiko.

Krigen var forbi.

Du er nu konfronteret med tre forskellige udsagn

Historieforskerens med sin målemetode som vi vender tilbage til, en modstandsmands, en landsforræders, målt med sine åbenbart nævneværdige rejseoplevelser og endelig den allierede overkommandos, som på sin vis tager noget luft ud af Trommers konklusion.

Efter mit øjemål og måske har jeg uret, har sensationsmagere ved anvendelse af klippe og klistremetoden taget udpluk fra Trommers videnskabelige arbejder.

Ved at udelade, ved behændigt at forvride har de formået at give et lidet smigrende billede af en meget lille skares kamp mod en overmagt, heri ligger måske årsagen til Trommers upopularitet i visse kredse, og at man har overset hans redegørelser på andre væsentlige områder af modstandskampen og for det forløb jernbanesabotagen fik.

Tyskernes vurdering af Jernbanesabotagen

Tyskerne vurderede betydningen af at kunne gennemføre sine militærtransporter i forhold til truslen om sabotagen så højt, at de indsatte ret så store styrker ind, for sikkert at kunne gennemføre transporterne.

Hvis der ikke havde været jernbanesabotage kunne tyskerne have sat dette mandskab ind i militære operationer ved fronterne.

Men militær betydning – endog beskeden? Nej!

Bevogtningsmandskabets antal og kvalitet er beskrevet forskelligt af forskellige forskere. Men karakteristisk er, at antal og soldaternes militære kvalifikationer skiftede i takt med behov og forhåndenværende ressourcer.

Men op til 11.800 soldater blev berøvet frontlivets glæder i varierende perioder af maksimalt 250 sabotører.

Målt på guldvægten må selv de værste bagtalere indrømme, at det var en ganske god præstation af gymnasieelever, smededrenge, postbude, pølsemagere og hvad man ellers har kunnet skrabe sammen.

En division på ferie i det jyske?

„Beskeden – nævneværdig” militær betydning målt med samme målestok som det danske forsvars indsats på allieret side?

November 1944.

Skibssabotagen i Danmark har nu nået et omfang, der får storadmiral Dönitz til at reagere på højeste plan. Dönitz krævede en aktiv indsats mod skibssabotagerne.

I den efterfølgende tid cirkulerer en rig korrespondance mellem tyske stridskræfters forskellige afdelinger.

Behovet til bevogtning af danske skibsværfter vurderedes til 4,000 soldater.

Én efter én melder de forskellige afdelinger:

Det tyske Sikkerhedspoliti, Værnemagten og Luftwaffe hus forbi.

Vi kan ikke undvære de ønskede styrker.

I telegram IZ. (geh. Ch.V.) af 4. november giver rigskommissæren for søskibsfart efter ordre fra føreren den rigsbefuldmægtigede dr. Best fuldmagt til at bekæmpe skibssabotagen. Man ønsker fra højeste sted bevogtningen forstærket og koordineret i et organ.

Bedst illustreres situationen ved von Hannekens forsøg på at forhale kraverne om at stille 3.000 soldater til rådighed for bevogtning på skibsværfter.

Han meddelte til slut:

Jeg kan ikke afse mandskab, da jeg også skal sikre jernbanetransporterne.

Men han måtte give sig.

Ikke kun Trommer overraskes – også jeg – jeg undres

Trommer, Jernbanesabotagen i Danmark side 170. Afskrift:

En vurdering af de første måneder af 1945 stammende fra OKW niveau – der netop på grund af det højere niveau måske er mere nøgtern – lyder:

”Die sabotage, besonders die gegen die Eisenbahn, störte, da sie u.a. die Transporte erschwerte; aber ihre Auswirkung blieb doch in begrenztem Rahmen”

OKW står for Oberkommando des Wehrmacht.

Oversat: Sabotagen mod Jernbanerne generer, da de komplicerer transporterne, men virkningen forbliver dog indenfor begrænsede rammer.

Min undren:

I Kriegestagesbuch des Oberkommando der Wehrmacht følges ovennævnte vurdering fra OKW umiddelbart efter af Hitlers Führerbefehl, men denne citerer Trommer ikke. Hvorfor ikke?

Skyldes det, at OKWs vurdering passer som fod i hose til Trommers beslutning om på forhånd at vurdere, at Jernbanesabotagen ikke havde nævneværdig militær betydning?

Men det gør Hitlers Führerbefehl befehl absolut ikke?

Februar 1945

**Führerbefehl til Wehrmachtsbefehlshaber
in Dänemark:**

**„Der Führer erwartet, das weitere Eisenbahnsabotage-
anschläge mit allem Mitteln unterbunden werde.“**

Kommentar:

Trommer har kendt Der Führerbefehl, men undlader at bringe den. Hvorfor? Gør han sig som andre historikere skyldig i at udelade dokumenter, som ikke passer i hans kram?

Som vil afsvække hans endelige konklusion? Hvis svaret er ja, kan man da betvivle hans forskning som sådan? Spørgsmålene vil da være, hvad og hvor har han udeladt andre kendsgerninger, der ikke passer til formålet? Næmlig at bevise, at jernbanesabotagen ikke havde nævneværdig militær betydning?

Man kan med sikkerhed gå ud fra, at Hitler og den øverste tyske generalstab havde mere end rigeligt at se til på alle fronter på et tidspunkt, hvor den militære situation var mere end desperat for dem. Befindende sig i førerbunkeren i Berlin har Hitler haft en indsigt på højeste plan over den øjeblikkelige militære situation.

Er war dabei.

Man må konkludere: at når de højeste tyske militærekspertes og Hitler levner sig tid og ulejlighed til at udstede et Führerbefehl, da må den danske jernbanesabotage have haft en mere end beskedent militær betydning.

Dermed må Aage Trommers konklusion være bragt på en passende plads, da den trods al grundighed, modsat Hitlers og den øverste tyske generalstabs viden om den militære situation på alle fronter, hviler på andedammens tvivlsomme sagsakter, nemlig køreplaner, som alt andet lige er udarbejdet i et godt samarbejde mellem danske og tyske myndigheder.

Politikeres vurdering?

Her er vi nødsaget til at fastslå tidspunktet for deres vurdering. De skiftede jo deres officielle holdninger ud, som andre skifter underbukser.

Under krigen var enhver form for sabotage landsskadelig. Sabotørerne var forvildede, unge, hensynsløse, landsskadelige elementer. Sagt på jævnt dansk, burde sabotagen have været en pind til deres ligkister, nu blev den højest en møllesten om halsen, men de blev aldrig smidt ud, hvor de ikke kunne bunde, de forblev tørskoede.

Efter krigen var det danske folks modstandskamp med ca. 1.000 aktive modstandsfolk og 6.000 krigssejlere skyld i, hævdede de, at vi blev allieret med England og USA, men ikke med Sovjetunionen, som de jo uofficielt havde erklæret krig ved vor indmeldelse i Anti-Komintern.

Vi kom i F.N og i Nato, men hvem kom ikke det?

Men sabotagen blev i det mindste et farvel den 29. august 1943 til den officielle samarbejdspolitik, at politikerne fortsatte rænkespillet allieret med departementstyret krigen ud, lønnet og skærmet bag Christiansborgs tykke mure er en anden sag.

Mere undren:

Måske havde Trommers konklusion været en anden, hvis han havde ført samtaler med: Overtrafikinspektør Holst i Århus, som var en af hovedpersonerne og en nøglefigur indenfor DSB med hensyn til jernbanesabotager.

Gestapochef Thees Burgfeind og von Hannekens og Lindemanns adjutant, Walther Kienitz og lederen af modstandskampen i midt og Nordjylland – Toldstrup. Så vidt jeg kan skønne var alle de nævnte personer udstyret med telefon og havde bopæl under 150 km. fra Odense, altså overkommeligt.

Da Trommer forsvarede sin doktordisputats, blev han kritiseret af flere af de officielle opponenter (Hæstrup bl.a.), for ikke at have kontaktet nogle af de her nævnte personer.

Sabotagen var koordineret! Riedel og Lindegård

„John kan du ikke gå med til et møde med Brandt og nogle andre folk? spørger Lille Svend, det er givetvis noget meget stort.“

Mødet skal foregå på Frederiksberg, vi tropper op og lukkes ind i en stor lejlighed. *„Vil I ikke lægge frakken?“* Det var vi normalt ikke meget for. I lommerne lå jo vore „jern“ som en slags livsforsikring.

Brandt, som vi kendte, spørger: *„Lille Svend har du en dækning hængende?“* „Ja.“ *„Så kan I godt lægge frakken.“*

Det gjorde vi; bumpene fra vor udrustning, pistoler og håndbomber gjorde sit til, at de fremmede fattede betydningen af ordvekslingen. Nogle lidt ældre herrer først i trediverne sidder i halvmørke, man kan kun skimte deres ansigter, men ordvekslingen mellem Brandt og Lille Svend får dem til at udveksle nogle ret sigende blikke.

De fremmede fører ordet, som sædvanlig holder vi kæft. Det drejer sig om en fabrik i Kingosgade, Riedel og Lindegård.

„Kender I den?“ spørger Brandt. *„Nej.“*

„Det er da mærkeligt,“ siger en af de fremmede.

„Det er nok fordi, der ikke er noget at komme efter. De har sandsynligvis ikke bevæbnede vagter,“ indvendte jeg.

På ravjysk får vi nu forklaret deres problemer, som består i, at lige så hurtigt de får smadret et skiftespor i Jylland, reparerer DSB. Reservedelene kaldes for hjertestykker, og de fremstilles på denne fabrik.

Det er derfor af største vigtighed, at få sat fabrikken ud af drift.

„Hvor hurtigt kan I klare den?“ spørger Brandt.

Det var umuligt at besvare, al den stund, vi ikke havde den fornødne viden. Igen presser jyderne på. De prøver på alle måder at overbevise os om vigtigheden af, at netop denne fabrik bliver bulet. (sprængt) Jeg føler, de taler ned til os og lidt surt spørger jeg:

„Ved I hvor mange hjertestykker DSB har på lager og hvor?“

Det hjælper jo ikke meget at smadre fabrikken, hvis de bare kan hente stumperne fra uudtømmelige lagre.“

Brysk siger en af mændene: *„Det tager vi os af, du skal kun tage dig af fabrikken, resten ordner vi.“*

Til slut giver Brandt Lille Svend besked på at aflægge rapport på det sædvanlige mødested næste dag, kl. 14.

Vi skrider, og Lille Svend siger:

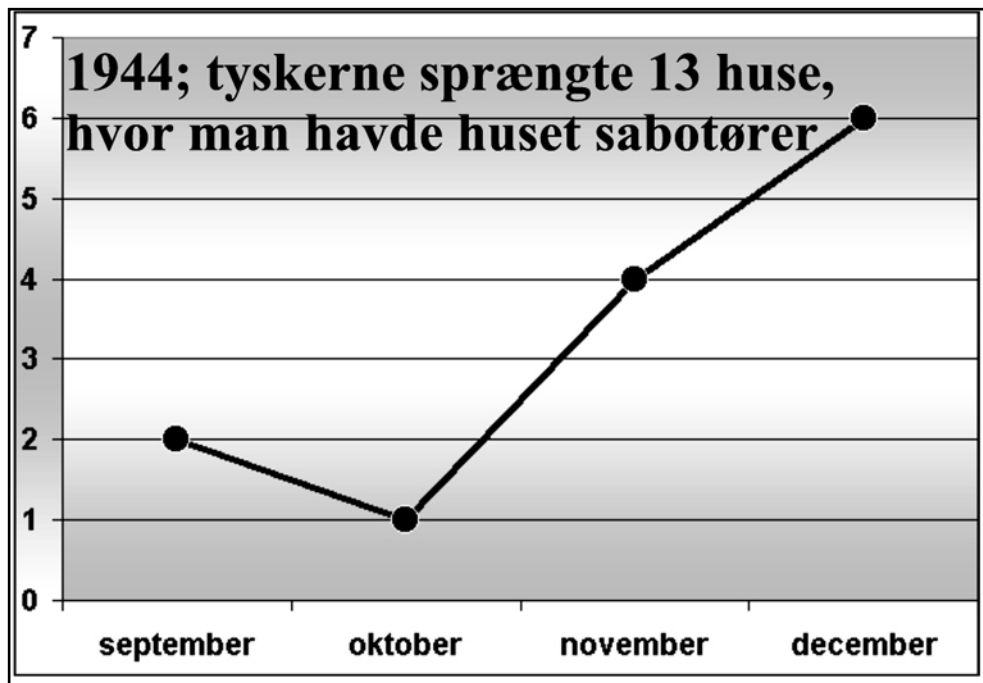
„Ved du hvad John, inden vi sender folkene hjem, kigger vi lige på fabrikken.“

Vi lister rundt i mørke, kravler op på plankeværker og kigger ind. Stille som i graven, ingen vagter, ingen hunde. Bygningen vurderes, 40 – 50 kg. Donarit må være sagen.

Folkene får besked på at være klar næste morgen kl. 6.30.

Jeg betror Lille Svend, at jeg ingen steder har at være for natten. Mit logi er røget, de tør ikke huse mig. I en lang periode havde tyskerne sprængt de huse, hvor man havde huset modstandsfolk i luften, henrettet eller sendt beboerne i koncentrationslejre. Derfor var logier en mangelvare. Det var en overgang mange døre, der blev lukket med et *„desværre, vi tør ikke.“*

„Du kan sove hos mig, jeg skal alligevel flytte, mit logi er blevet for lummert,“ siger den Lille. Gudskelov fyldte han ikke meget i sengen, og trods hans sylespidse albuer og knæ og en nådesløs kamp om dynen, fik jeg da sovet. Allerede kl. 5 skramler vækkeuret, nu har vi travlt, morgentoilette bliver der ikke meget af.

Morgenmaden må vi tænke os til. Først skal vi i depotet for at hente våben og sprængstof og ikke mindst montere lunterne. Otte minutter passer sikkert. Detonatorerne bliver klemt om lunterne med tænderne; et forkert bid, og man bliver et hovede mindre.

En fladtang havde været bedre, men den kunne vi ikke finde i mørket. Vi lå og rodede med en cykellygte. Vi mødes med folkene, og Lille Svend uddeler rollerne og advarer meget kraftigt mod vagterne på radiofabrikken Always, der ligger på den anden side af gaden. Vagterne her er berygtede nazisvin af værste slags, de har ved flere lejligheder skudt og dræbt forbipasserende. Palle og jeg skal sprænge.

Vore folk, Petters og min gruppe siver, stille ind med arbejderne, folkene er garvede, rutinerede, de har prøvet det så mange gange, at ingen behøver at holde lange foredrag.

De samarbejder perfekt, og inden længe er alle arbejdere og funktionærer samlet sammen. Inden vi var gået ind på fabrikken, havde jeg opdaget, at mit ene snørebånd var gået op. Da jeg satte foden op på cyklens stang, opdagede jeg til min skræk, at benet rystede som et espeløv. Umiddelbart tænkte jeg, du er blevet for gammel til det her, unge mand; du er blevet et nervevrag, det er vist på tide, at du holder op med denne sport. Egentlig følte jeg mig meget godt tilpas og forstod det ikke.

Men ved først givne lejlighed prøvede jeg igen at sætte benet op på samme måde, det rystede. Lille Svend bad jeg gøre det samme, hans ben rystede også. Det er et sundhedstegn, en naturlig refleks, der udløses i et bestemt nervecenter.

Sammen med Palle begyndt jeg at montere ladningerne. Jeg har udvalgt en stor radialboremaskine og kører den store borearm ned over papkassen med den monterede bombe for at hindre, at den bliver blæst væk af den anden bombe. Vi havde jo ingen tændsnor (Cordtex). Pludselig glider den tonstunge arm ned og klemmer pakken. Pappet giver sig, og i et nu er jeg ude af kroppen, der tændes et lys oppe over mig. Oplevelsen betegnes populært som **sjælen ud af kroppen**, en hændelse, der kun indtræffer, når personen er på vej til Vorherre.

„Nej!“ Jeg kniber mig i armen, du er i live. „Utroligt.“ Jeg var helt og aldeles overbevist om, at her slog jeg min godnatprut.

Var jeg stået af ved denne lejlighed, havde politikernes og officerernes forræderier overfor modstandskampens aktører ikke kostet 12 BOPA-sabotørers liv, men måske 15.

Pludselig råber Palle:

„John, har du set, det er ikke andet end et træskur? Vi giver den alt for meget.“ Men det var for sent, der var ikke tid til at montere bomberne om.

„Vi tænder, når vi får signalet. Den skal jævnes,“ svarer jeg.

Vi fik signal om at tænde, i ventetiden havde Palle og jeg startet alle maskinerne. Vi signalerede tilbage, der er tændt. Arbejderne bliver lukket ud, de har fået besked på, at de skal søge dækning, når der er gået få minutter, og ellers på deres vej råbe: *„Bomber – bomber.“* Folk kan måske nå at åbne vinduerne, så de ikke smadres. Med Lille Svend løber jeg ned mod Vesterbrogade, hele tiden tæller jeg ned og råber:

„Så er det nu.“

Vi springer ind i en opgang, slår frakkekraven op for at beskytte os mod splinter. Det brager, glas, hele ruder fra kælder til kvist trykkes – suges ud; – i flere minutter hører man kun glasskårenes klirren mod gaden. Vi var overvældede – overraskede.

„Hold da helt kæft, John, du har igen givet den alt for meget, nu får vi bal-lade igen.“

„Du kan da være ligeglad, det er altid mig, der får skideballerne. Men havde den fået for lidt, havde han (Brandt) vel også brokket sig over det.“

Riedel og Lindegård fremstillede dele til sporskifter. DSB reparable ødelagte dele af jernbanenettet så hurtigt, at jernbansabotagens effekt mindskedes betydeligt, derfor sprængte BOPA fabrikken. Eksplosionerne havde utilsigtede virkninger på vinduerne i de store boligkomplekser. Årsag jeg havde ikke cordtex (tændsnor).

Da beboerne havde erstattet pap med glas, smadrede vi Always, hvilket betød at de måtte have pappet frem igen. Men nu var det blevet noget lunere, vi var i marts måned.

Han skal jo have noget at brokke sig over."

„John, Du må gå med til mødet med Brandt kl. to,“ siger Lille Svend.

„Nixen bixen,“ jeg grinede, „du er Brandts kæledægge, han siger med garanti ikke en pind til dig.“

Næste gang, jeg mødtes med den lille, kunne jeg ikke skjule min nysgerrighed og pumpede løs. Han var også en drillepind, grinende siger han:

„Brandt sagde ikke noget.“ „Noget må han da have sagt.“

„Nå, ja, kun, at når vi soldede sådan med stofferne, ville han nok være mindre gavmild ved næste uddeling.“

„Du er fuld af løgn,“ sagde jeg.

Efter sit møde med Brandt kom Lille Svend efterhånden frem med, at bragene havde vækket vore kære venner fra Jylland; de var stået op og havde besigtiget vort morgenarbejde.

Da de mødtes med Brandt, havde de ikke lagt skjul på, at de var imponerede, og gav udtryk for, at de ikke i deres vildeste fantasi havde forestillet sig, at sådanne nogle barnerumper havde kunnet være så hurtige og så effektive, de ville godt låne os.

Brandt havde blot sagt: *„I gjorde den samme fejl som tyskerne.*

I skuede hunden på hårene, og det skal man som bekendt ikke.“

Ved denne sprængning røg en masse vinduer. Folk måtte sidde længe med pap for vinduerne.

Vinduesglas var en mangelvare, fordi tyskerne havde schalburgteret (sprængt) to danske glasfabrikker.

Under en radioudsendelse i 2001 ringede en dame ind og skældte mig huden fuld. Terrorist kaldte hun mig. Hun havde trodset en vinters kulde i gennemtræk med pap for vinduerne.

Brændstofmangel lammer tyske militæraktiviteter

Bopa angreb et af de største brændstoflagre, Tankstelle i København **d. 16. februar 1945**. I marts sprængtes på en eller to aftener ca. 40 besintanke i København. På landsplan har andre sabotagegrupper udført lignede aktioner i samme målestok.

Ingen af disse aktioner har enkeltvis haft nogen større effekt, end-sige „beskeden“ militær betydning, men sammenlagt var et af resultatene:

Tyskernes katastrofale brændstofmangel, som understreges med største tydelighed af svaret på Folke Bernadottes spørgsmål til den tyske kommandant under det allierede angreb på Grove Flyveplads.

„Hvorfor bruger De ikke de fly, der står her?“

„De er til ingen verdens nytte, vi har ikke én dråbe bensin,“ var kommandantens svar.

At brændstofmanglen fik konsekvenser for de tusinder myrdede kz-fangers uforbrændte lig, da man manglede brændstof til krematorievovnene er uden „nævneværdig“ militær betydning.

Sabotørers egen opfattelse

af jernbanesabotagens militære betydning?

Sabotørerne kostede trods alt ikke staten en krone udover, til domshandlinger og fængselsophold. Sammenlign Frihedssangens ord og de mange taler ved mindehøjtideligheder med sabotørers egen opfattelse af deres militære betydning.

Igennem krigen – og alle de år – der er gået siden, har jeg aldrig hørt nogen af mine sabotørkammerater udtrykke, at de bare i et millisekund troede på, at vi kunne vælte så meget, at det havde militær betydning, sammenligneligt med regulære hærstyrker.

En radioreporter spurgte noget ubehjælpsomt i en udsendelse i 1985:

„Har du fortrudt din tid som sabotør?“ Jeg svarede:

„Nej! når jeg går rundt i København og ser på alle de fine Irmaforretninger

og bygninger, der i dag ligger, hvor der dengang var slum, fortryder jeg ikke.

Sabotør – byfornyer var da en ganske god, ulønnet fritidsbeskæftigelse”.

Sabotagens betydning overlades hermed til dig og de historiske eksperter. Min personlige holdning var og er, at folk kan mene, hvad de vil om sabotagens betydning. For mig betød fabrikk sabotagen kun, at jeg handlede i overensstemmelse med min samvittighed og med knaldene vækkede medborgere, gav dem lidt på opleveren og i øvrigt bevarede min selvrespekt.

I øvrigt vil det være rimeligt at spørge eksperterne, hvem skabte myten om sabotagens militære betydning?

Myten blev skabt af danskere, der måtte bære på skammen over Danmarks indsats og rolle i ragnarokket og deres personlige passivitet. De taler den indre svinehunds sorte tale ved at nedgøre de unge, der satte det dyrebareste et menneske er beskåret, deres liv på spil. De er nynazismens fødselshjælpere.

Glemme må man dog ikke:

Aldrig har så få givet brød i skabet til så mange eksperter som modstandskampens unge.

De var en beskæftigelsesfremmende foranstaltning. Nogle få pro-cents afkast af denne form for indtjening ville have gjort os hovedrige, men utak er som bekendt denne verdens løn. Påstand?

Er du i tvivl? Gå på bibliotek og betragt de meterlange hylder med bøger omhandlende besættelsestiden. En undersøgelse af disse kritikeres medlemskab i foreningen (DNH), Udgiverselskabet for Danmarks Nyeste Historie, der har modtaget statsstøtte for at fremstille samarbejdspolitikken i et positivt lys, kunne måske forklare deres letkøbte holdninger.

Jernbanesabotagen vurderet af historiske eksperter

Hvad skal man dog tro og mene?

Den også af Trommer anerkendte historiker Hæstrup vurderer jernbanesabotagen således: „I løbet af efteråret og vinteren (1944 – 45) voksede jernbanesabotagen. I særdeleshed i Jylland til et omfang, der i henseende til betydning placerede denne sabotage i spidsen for al dansk sabotagevirksomhed. .... Værdien for de allierede er hævet over al tvivl.”

Sabotørerne var endnu ikke smidt ud med opvaskervandet. Andre historikere har vurderet, at sabotagen var en paraply mod allierede luftbombardementer. Det troede jeg industrisabotagen var for byernes vedkommende, men også det viste sig efter krigen at være et falsum.

Stop for bombning af industri i de besatte lande blev besluttet af de allierede umiddelbart efter bombningen af B&W. Luftbombardementer af industrimål i Holland, Belgien og Frankrig havde medført enorme civile tab.

De allierede frygtede, at befolkningerne skulle vende sig mod dem. Hvis man betragter de drøftelser og beslutninger, der blev truffet i England, efter at den danske jernbanesabotage kom op i omdrejninger, må konklusionen blive, at SHAEF tillagde jernbanesabotagen så stor betydning i forhold til de militære operationer, som var løbende, at man udelod den form for luftangreb, som man eksempelvis udførte ved invasionen i Frankrig. Tilhængerne af en sådan politik sammenlignede og vurderede ganske vist effekten mellem mad, ammunition og civile ofre.

SHAEFs synspunkter kan være gået videre til Danmark. Intense luftangreb mod danske jernbaner blev først sat ind i krigens sidste dage, da fronterne lå i det nordlige Tyskland. Denne beslutning kan opfattes som, at de allierede tillagde jernbanesabotagen en betydning, således at man kunne spare og anvende sit luftvåben andre steder.

Et uafklaret spørgsmål er stadig, om man overhovedet kan have tillid til personer, der på et mindre kvalitativt stade end selv den billigste prostituerede byder sig til fals? De sælger dog kun deres krop – disse historikere sælger deres sjæl. Mistilliden forstærkes yderligere når man ikke blot er til salg, men endog samtykker i at lade sig censurere af betaleren? Jernbanesabotagens omkostninger er i Besættelsestidens Fakta side 1205 opgjort til 10 mill. kroner.

I året 2004 sad jeg med et svedent grin og tænkte tilbage (det gør jeg forresten også nu i 2009) på vore (sabotørers) diskussioner i krigens sidste dage, om vor fremtidige „tilværelse“ i et fredens Danmark, forudsat altså, at vi ville være så svineheldige at overleve krigens galskab. At blive spærret inde som gal terrorist var det sandsynligste. Ikke et sekund tænkte jeg på, at jeg, der havde gjort folk arbejdsløse, skulle blive en beskæftigelsesfremmende foranstaltning med de dimensioner eftertiden har lønnet skribenter og debattører med.

**Sabotagens betydning?
Beskæftigelsesfremmende foranstaltning?**

**Kan man have tillid til forskere,
der udfører bestillingsarbejde?**

**at så få – skulle beskæftige så mange med så lidet
havde jeg ikke fantasi til at forestille mig**

**Sabotørerne gav ligkistesnedkere – bedemænd
stenhuggere arbejde til mindesmærker og gravstene
smør på brødet til forskere og andet godtfolk**

**Betød jernbanesabotagen,
at danskerne blev skånet
for allierede luftbombardementer?**

**Det mest effektive middel til standsning af al togtrafik
Hvorfor smadrede vi ikke den danske fødevarerindustri?**

Jernbanesabotagens betydning

målt i lemlæstelser – i liv

Her forsøger jeg så præcist, det er mig muligt at gøre personskader op. Trods forholdsvis store anstrengelser må jeg påpege, at opgørelsen af flere grunde er behæftet med en vis usikkerhed.

Nazistiske terror-sprængningers tab påført civile medregnes med det argument, at havde der ikke været jernbanesabotage, havde der næppe været disse terroraktioner.

Man kan være uenig med mig, men uanset uenigheden giver de dog et vist overblik.

Wehrmachtsangehöriger eller tysk banepersonel er ikke medregnet.

Jeg har fundet rapporter i arkiver, men oplysningerne foreligger på en sådan måde, at jeg på forhånd har opgivet at få entydige tal.

DSB personalets tab foreligger fra DSBs blad Vingehjulet af 26. august 1947 og fra mine besøg i DSBs Mindelund i Fredericia, hvor jeg har talt ofrene på mindestenene.

DSB personalets tab er opgjort i tre kategorier:

- 1.** Modstandsfolk (jernbanesabotører)
- 2.** Personale såret eller dræbt ved sabotager
- 3.** Personale såret eller dræbt ved luftangreb.

Dræbte danske civile ved jernbanesabotage en person måske – sandsynligvis ingen

DSBs mindelund for jernbanepersonel omkommet under tjeneste finder du på voldene i Fredericia.

Jeg kan anbefale dig at aflægge den et besøg, da den ligger i det smukke fæstningsterræn, der stammer fra Tre-års krigen 1848 – 1851.

Civile ofre for jernbanesabotage og luftangreb er fundet i forskellige bøger, men er især for luftangrebs vedkommende for sårede usikkert. En af flere årsager kan være, at hvor der har været mange sårede og dermed en vis panik, har de civile på grund af forholdene måtte klare sig selv, så godt de nu engang kunne. Dette skal forstås, at man på stedet har behandlet de lettere sårede, da transportforhold og ambulancekørsel til hospitaler stort set ikke eksisterede. Derved blev registrering mangelfuld.

Antallet af dræbte og lemlæstede ved luftangreb er langt større end den ene DSB mand, der omkom – måske pga. sabotage.

Civile ofre for jernbanesabotage for dræbte og sårede 0

Dræbte modstandsfolk ansat ved DSB

8 blev henrettet,

9 døde i fængsler, kz-lejre eller tyske lazaretter.

6 blev dræbt under kamphandlinger

En DSB medarbejder er opgivet som dræbt ved eksplosion, men de nærmere omstændigheder foreligger ikke.

Jernbanesabotagen kan derfor have haft et offer blandt DSB personalet.

Sandsynligheden taler dog for, at der har været tale om en ulykke, sabotagen har dermed ikke haft sagesløse som ofre inden for DSB.

Dræbte og sårede ved luftangreb

DSB Personel	dræbte	sårede
Lokomotivpersonel	12	4
Civile	45	64
i alt	57	68

Passagertoget i Lillerød, der blev terrorsprængt af danske nazister.
3 passagerer blev dræbt og 36 såret.

Terrorattentater mod danske persontog

	dræbte	sårede
26.07.44 Kolding	0	0
27.07.44 Lillerød	3	36
08.10.44 Hobro	12	60
24.02.45 Hobro	11	36
13.03.45 Risskov	3	15
28.03.45 Hammel	0	11
i alt	29	158

Stikordsregister

Tekst mærket med ^P betyder, at de findes i personregistret.
 Tekst mærket med ⁰ betyder, at de findes i registre for steder – organisationer.

A

Abwehr 58, 63
 Air Staff 338
 Algang 131
 Alsang 131
 Always 102, 237, 241, 246, 367
 Amager Fælled 228
 Amagerbanen 243
 Amerikaneren=Tage Vorsåe Nielsen^P
 Andersen Alsing Krigsminister 54, 59, 66
 Andresen, Øjvind 258, 278
 Anti-Kominternpagt 154, 362
 Ardenneroffensiv 336

B

B&W 89, 102, 104, 130, 222, 236
 237, 243 246, 256, 259
 Bang & Olufsen 133
 Barfoed, Jørgen 233
 Bennike 65, 301, 321, 323
 341, 347, 349, 354
 Bergmann 251
 Best^P. Werner dr. Rigsbefuldmægtig 89
 157, 170, 266, 295, 299, 360
 Bidstup, Herluf 242

Birch, Anna 262
 Bispebjerg Hospital 252
 Blücher 55
 BOPA⁰ 65, 96, 102, 180, 184, 220, 226
 237, 238, 244, 254, 261, 262, 263 277
 278 286, 289, 290, 291, 297
 BOPA-Gun 252
 BOPAs kogebog 289, 301
 Bordel 144
 Bornholm 154
 Brandt 277, 363
 Brigaden den danske 225
 Bråskovgård 168
 Buhl^l, Wilhem statsminister 136, 227, 271
 341, 349, 354
 Bukkevare 90
 Burgfeind Thees 352

C

Café Mokka 142
 Canaris 58
 Carlé, Otto kaldet Thomas 241, 259
 Carltorp 267
 Chang 173
 Chamberlain^P
 Christensen, Højland 354
 Churchill 94
 Civil ulydighed 132, 219, 221
 Civilforsvar 80, 110
 Civilforsvars Beskyttelsen (C.B) 83

Stikordsregister

Clausen ^P , Fritz	150	Folkenes Forbund ⁰	
Clearingmord ⁰	219	Forum	258
Corsaren	276	Franco	184
D		Frederik den Anden Kong	193
Dagmarhus ⁰ 160		Freuchen, Peter	41
Danmarks Nyeste Historie (DNH)	320	Frihedsmuseet	155
Dansk Aluminiumsfabrik	267	Frihedsråd ⁰	102, 226, 236
Dansk Arbejdsgiverforening	132	Frikorps Danmark	163, 164, 165
Dansk Industrisyndikat=		Frit Danmark	229
Riffelsyndikatet=Syndikatet		Frøslev ⁰	278, 313
Danske kvinders Beredskab	110	Fugleflugtslinje	123
Den franske Skole ⁰	102, 108, 111	Fædrelandet	164
Den skæve Våbenfordeling	132, 225 321, 342	G	
Duckwitz ^P		Galster Jon	52
Dunkerque	94	Gandhi	220
Duvantier, Alice Ninon	157	Gegenterror	294, 313
Dyrtidstillæg	84	Generalstrejke	351
Dönitz Storadmiral	295, 296, 360	Generator	173
E		Gestapo ⁰	12, 18, 21, 102, 108 173, 239, 249, 353
Edderkoppesag	84	Globus	241, 262, 263, 266
Elverum	68	Gonorré	140, 144, 208
Ewé, Ole kaldet Ib	262, 282, 291	Grove flyveplads	341, 368
F		Grøntorv	41
Fakse Kalkbrud	247	Guinness rekordbog	62
Falcks redningskorps	39	Göring	156
Faxe Ladeplads	184	Gørtz ^P Generalmajor	59, 60, 164, 168 170
Flodin, Per kaldet Petter	252	H	
Folke Bernadotte	368	Hamstring	86

Stikordsregister

Hanneken ^P , general	170, 294, 296, 361	Johansen, Vølker	290
Hansen ^P , Hedtoft Hans		Johnson	237
Hansen, Leif kaldet Torben	248	K	
Hartmann, Grethe dr. med.	143	Karup=Fliegerhorst Grove	101
Haslund ^P , Emil	220	Kauffmann	74
Himmelfartskommando	313, 356	Kaupisch Leonard von general	66
Himmler ^P Reichführer	52, 75, 294	Keitel	295
Hipo ⁰	252	Kiel	101
Hitler ^P		Kienitz, Walther	363
Hitlerjugend ⁰	161	Kjeldbæk, Esben	277
Hjalff, Viggo	354	Kjærboel, Johannes socialminister	115
Hoffmann ^P , Karl Heinz	157, 158, 239	Kloakgas	173
Holger Danske	353	Knippelsbro	106, 180
Honoré, Pierre kaldet Mads	301	Kollektiv straf	121
Husvagt	81	Komintern	154
Hærens Flyvetropper	237	Kommissærordre	225
Hærens Våbenarsenal	237	Kommunistloven	149
Hæstrup	369	Kong Christian d X	135
I		KOPA ⁰	253, 2901
Ikke-Angrebspagt	19, 24, 34	Kraft ^P , Ole Bjørn	150
Illegale blade	227	Kraftcentralen	282
Inflation	84	Krenchel, Ejnar	275
Information	324	Krigsret	95
Islands Brygge	106	Kriminalitet	172, 207, 215
J		Krisepoliti	84
Jacobsen, Thune ^P	153	Kryssing C.P.	164
Jespersen, Jørgen = KK	241, 262, 282	Kulsvier	185
Jodl, Alfred	294	Kundebøger	91
Johansen, Chr. senere Staffe	239, 253	Kursk	333, 336
		KZ - lejre	123, 130, 152

Stikordsregister

Kødløs dag	90	Mads	312, 317
Kollektiv straf	117	Madsen ^P , Carl	
L		Maksimalpris	84
LAB	116, 123	Maksimalsko	200
Lahousenfolk	63	Maksimaltøj	199
Land og Folk ^o	233	Mannerheim ^P	
Landberg, Anker	239	Marmor Cafeen	141
Landbrugernes Sammenslutning	132	Martin Luther King	220
Langebro	180, 297	Michaelsen, Kurt kaldet Mik	316
Larsen ^P , Aksel		Mohr	66
Larsen ^P , Ejgil	239, 290, 301, 309, 312	Mokka	226
Larsen ^P , Gunnar minister	123, 194	Mortensen, Per kaldet Tom	282, 356
Larsen, Leif	328	Munch, P. udenrigsminister	52, 66, 136
Lauritsen, Søren Egholm kaldet Lille		Murmansk	20, 95, 336
Svend	222, 227, 238, 252, 260, 263, 284	Mussolini ^P , Benito	12, 154, 223
	316, 363	Mutterkreutz	147
Lebenborn	146	Møller ^P , Christmas	74
Legitimationskort	100	N	
Liebknecht ^P , Karl		Narvik	20, 59, 95
Lidice	122	Nationalbanken	127
Lille Vildmose	185	Nelson Mandela	221
Lindemann general	170	Neu Europa	126
Lippmann, Ole	354	Neutrofon	102, 237
Luftalarm	112	Niels Ebbesensmærker	233
Luftangreb	94, 101	Niels=Schmidt, Kaj	240, 246, 258
Luftwaffe	95, 115, 116, 141, 264, 267, 339		277-281
Luxemburg ^P , Rosa		Nielsen ^P , Tage Vorsåe	
Lærum, Erik Waffens-SS	67, 356	kaldet Amerikaneren eller Thomsen	278
Løbesod	85	Nielsen ^P , Aage	290, 291
M		Nordre Røsefyr	44

Stikordsregister

Noske ^P		Renthe-Fink von	56, 165
Nürnberg, Krydser	347	Ribbentrop von	56, 295
Nürnbergdom ^o	54	Riedel og Lindegård	237, 300, 330, 350
Nyttehave	41, 88, 124	Riffelsyndikatet	222, 240-252, 267
Nålestik	326		277-284
O		Rio de Janeiro	57
Oberkomando ^o =OKW	30, 299, 361	Rostock Myten	52, 75
Oradeur sur Glane	122	Rote Hilfe ^o	
Organisation Todt	115, 130	Royal Air Force	107, 130, 131, 258
Orlogsværft	49, 237	Rubinsø	198
Oscarsborg	55, 61	Ryvangen ^o	269, 280
Oslo	294	S	
Oster, Hans Oberst	58	SA ^o	
P		Saltholm	43, 75
Palludan Müller 64PE NO. 2 - 808	253	Scavenius ^P , Erik	31
Petersen, JesperJuul kaldet Finn	284	Schalburgfolk	276, 318
Petersen, Poul kaldet Palle	365	Schalburgkorpset	246
Petter=Per flodin	365	Schalburgtage	219
Petterson, Ejgil kaldet Bob	284	Schmidt, Kaj kaldet Niels	240, 246, 258 277-281
Philips Fabrikker	108	SHAEF ^o	357, 370
Pillekoks	183	Shellhuset	179, 180
Pistol Alice=Duvantier, Alice	157	Siemens	239
Prior	59, 62, 66, 82	Sipo ^o	
Påskekrise	135	Skuffevare	90
R		Smidt F.L.	194, 262
Raeder storadmiral	55	Sodoma-Gomorra	189
Rationering	86	SOE	255, 290, 354
Rechnitzer Admiral	54, 57, 60, 66, 94	Sommerkorpset	246, 266
Renault fabrikker	108	Sort børs	84

Stikordsregister

Spræng-Smidth	278	Torotor	102, 237
Spærretid	219, 226	Transit	95
SS Schutztaffel ⁰		Trommer ^P , Aage	223, 286, 322
Stalin	53		325, 347, 355
Stalingrad	269, 335	Trotyl	253
Standard Electric	241, 259	U	
Stauffenberg	58	Udenrigsminister Munch	58
Stauning statsminister	18, 23, 31, 51, 66	Udgangsforbud	219
Sten-Gun	251	V	
Straffelovstillæg	53	V-1	322
Strejker	70	Valbypark	183
Strong General	358	Valutacentral	88
Stukas fly	94	Varedirektorat	88, 90
Stuthoff	151	Vertrauensmann=stikker	137
Støjsender	227	Volksgemeinschaft	75
Sundby Idrætspark	238	Værnemager	132, 223, 235
Suomi kaldet fru Madsen	252	W	
Svendsen, Knud kaldet Jack	241	Warszawa	224, 336
Svensk haresteg	90	Weserübung	56, 66
Søartilleri	49	Wurbs ^P , Kurt	
Søby	189	Z	
Sørensen, Karl Borch kaldet James	228	Zahle	135
T		Å	
Tankstelle	368	Ålborg Flyvepladser	48, 54, 65
Target Comittee	338		
Telefonbomber	223, 268		
Terboven	295		
Terrorist	98		
Thune Jacobsen	153		
Todt organisation	115		
Toldstrup	323, 353, 354, 363		

Personregister

B

Best, Werner (1903–89): Medlem af SS, berygtet for sin nådesløse terror i Frankrig og Polen før han som rigsbefuldmægtiget kom til Danmark i 1942. Blev idømt dødsstraf i Danmark som ansvarlig for terrorhandlingerne. Dommen ændredes til 5 års fængsel. Højesteret ændrede dommen til 12 års fængsel efter folkelige protester; benådet af kongen efter to års afsoning løsladt og udvist i 1951. Uden resultat har man uden at overanstrenge sig efterforsket Bests rolle i krigsforbrydelser mod polakker og franskmænd. På ny tiltalt i Forbundsrepublikken i 1979 for mord på 11.000 polske intellektuelle; men man lod sagen falde i 1982. Udgav i 1981: Den tyske politik i Danmark, hvor han fremstår som den uskyldige, der forsøgte af al kraft, men uden påviseligt held, at skåne danskerne mod de fæle nazister.

Buhl, Vilhelm: Søgte under besættelsen 1940–45 at bremse tyske overgreb og dansk sabotage for at undgå krise; holdt stikkertale september 1942, blev maj 1942 statsminister, men blev „tvunget“ bort af tyskerne november samme år. Optog kontakt med modstandsbevægelsen og fik under folkestrejken 1944 dr. Best til at ophæve undtagelsestilstanden, mens han selv i radio i strid med Frihedsrådets parole opfordrede til arbejdets genoptagelse. Dannede 5. maj 1945 befrielsesregering, gik af i november samme år, og var 1947–50 minister uden portefølje, der skulle smøre på brødet.

C

Chamberlain, Neville (1869–1940): Engelsk premierminister 1937–40; troede på fred med Hitler og Mussolini, gennemførte München-overenskomsten, men opgav fredspolitikken efter Hitlers besættelse af Tjekkoslovakiet, og da det blev afsløret, at den franske udenrigsminister Bonnet havde bedraget og bondefanget ham. Oprustedede i forståelse med Frankrig, indførte almindelig værnepligt, greb ind til fordel for Polen og erklærede Tyskland krig 3. september 1939. Afløstes 1940 som premierminister af Winston Churchill.

Clausen, Frits (1893 – 1947): Dansk politiker. Født i Åbenrå; tysk soldat i Første Verdenskrig; læge i Bovrup 1924. Tilsluttede sig 1930 DNSAP, 1933 dets fører. Medlem af Folketinget 1939-45; ledede 1940-44 danske nazisters forsøg på magtovertagelse, til han november 1944 ekskluderedes af DNSAP. Arresteret 1945, sigtet for landsforræderi; døde før sagens afslutning.

D

Duckwitz, Georg (1904–73): Her får du to versioner:

1. Den af vort offentlige system godkendte: Uden brug af kugleramme kan du konstatere, at det danske systems håndgangne samarbejdsfolk bekvemt hvidvaskes. Something for

Personregister

something – nothing for nothing. Jeg vasker dig – du vasker mig. Meget „mod sin vilje“ beordres Duckwitz til at arbejde i det tyske gesandtskab som skibsfartskyndig. Glad og fro påstår man, uden dokumentation, at han modarbejdede de nazistiske voldsovergreb, bl.a. ved forhandlinger med Per Albin Hansson, H. C. Hansen og Hans Hedtoft, og at han havde stor andel i, at de tyske planer blev røbet, og at de fleste danske jøder dermed undslap til Sverige. Han blev efter krigen diskret dekoreret af Frederik 9. for sin indsats og levede i de første efterkrigsår fortsat i København, 1950–53 som leder af erhvervsafdelingen ved den tyske ambassade.

2. Den sandsynligste: Duckwitz meldte sig ind i det tyske naziparti i 1932. De oplysninger, han fik af Hedtoft, har han givetvis bragt videre til dr. Werner Best og Co. Gestapochef Hoffmanns udsagn mere end antyder dette, og ruinerne fra de engelske luftbombardementer af div. danske Gestapohovedkvarterer bidrager. Den svenske statsminister tillod transit gennem Sverige ved overfaldet på Norge og ved overfaldet på Sovjet. Var han antifascist? Man byttede informationer. Hvilke informationer fik Duckwitz af Hans Hedtoft? Hvor havnede de? Sandsynligheden taler for, at nazisten Duckwitz som den tro embedsmand har ladet oplysningerne gå videre, hvorfra skulle Hoffmann ellers have dem fra? Jeg vil på baggrund af et langt livs erfaringer med nazistiske krigsforbryderes evne til at fremstå som uskyldshvide engle sætte et endog meget stort spørgsmål ved version 1. Som invalidepensionist med lommepengenes begrænsede muligheder for at efterforske, kan jeg kun henvise til politiets bedrageriafdeling eller til, at en ny generation af historieforskere kan tillades at gå i de stadigt lukkede arkiver. I den skamløse hvidvaskning af forbryderne mangler kun et udsagn om, at disse ligefrem beskyttede og hjalp de jødiske flygtninge på deres flugt til Sverige.

G

Gørtz, Ebbe (1886–1976): Dansk officer. Generalmajor og chef for Generalstaben 1937, generalløjtnant og chef for Generalkommandoen 1941, direktør for Krigsministeriet 1945–46, chef for hæren 1950–51. Gørtz må karakteriseres som politikernes tro og lydige embedsmand. Personligt vurderet oversteg han grænserne for, hvad man skal lade sig byde, bedst kendt er han for sine afskedsceremonier med Frikorpset, resten fortaber sig i gulvtæppernes tusmørke.

H

Hanneken, Hermann von (1890–1981): Tysk infanterigeneral. Oktober 1942 – februar 1945 øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark; indførte skærpet militærkurs og gennemtvang 29. august 1943 tysk overtagelse af den udøvende magt. 1948 idømt 8 års fængsel ved Københavns Byret, 1949 frikendt af Østre Landsret og udvist.

Personregister

Hansen, Hans Hedtoft: Direktør for bryggeriet Stjernen 1941–45. Leder af socialdemokratiets anti-kommunistiske organisation, da tyskerne forlangte ham fjernet fra partiorganisationen. Arbejds- og socialminister 1945, statsminister 1947–50 og 1953–55. Udvekslingen af informationer med dr. Bests betroede medarbejder Duckwitz er belyst af Sturm-bannführer og chef for Gestapo Karl Heinz Hoffmann er belastende indicier, som må afvente uvildige personers ransagning i lukkede arkiver.

Haslund, Emil: Min læresvend. Idømmes tre måneders fængsel i 1942. Holder jul i Slagelse arrest i 1942. Stifter senere BOPAs våbenværksted og udvikler BOPA-gunnen en efterligning af den engelske maskinpistol Sten Gun.

Himmler, Heinrich (1900–45): Deltog i Hitlers mislykkede München-kup 1923; leder af SS 1929, i realiteten chef for hele Tysklands politiske politi fra 1934; fik hovedansvar for det nazistiske partis terror, ligesom koncentrationslejrene stod under hans ledelse. Oprettede under krigen særlige SS-hærenheder. Indenrigsminister 1943 og 1944 øverstbefalende for hjemmehæren. Begik selvmord umiddelbart efter anholdelse ved den tyske kapitulation i maj 1945.

Hitler, Adolf (1889–1945): Født i Braunau, Østrig, gjorde 1914–18 tjeneste på vestfronten som frivillig. Deltog 1920 i grundlæggelsen af National-Sozialistische Deutsche Arbeiter-Partei (NSDAP). Anklagedes efter et mislykket kupforsøg i München 1923 for højforræderi og idømtes 1924 fem års fæstningsarrest, men blev løsladt efter et halvt år. Han var anbragt under så behagelige forhold, at han kunne diktere Mein Kampf til sin medfange Rudolf Hess, Mein Kampf, som blev en bibel for nazisterne, som formand Maos Den Lille Røde senere blev for nogle kommunister. 20. juli 1944 rettede den tyske modstandsbevægelse et mislykket attentat mod Hitler. Da de russiske tropper stod i selve Berlin, begik Hitler selvmord i sit hovedkvarter 30. april 1945.

Hoffmann, Karl Heinz (f. 1912): Tysk nazistisk embedsmand, jurist; SS-Sturm-bannführer. Ansat i Gestapo 1937, ekspert i de besatte landes forhold 1940, Gestapochef i Danmark fra september 1943 til kapitulationen. Skønt Hoffmann havde erklæret sig for modstander af terrormidler, kom han faktisk til at lede jødeforfølgelserne, schalburgtagen og clearing-mordene. Arresteret 1945, dødsdømt ved byretten 1949, straffen nedsat til 20 års fængsel ved landsretten 1950, løsladt få år efter. Medforfatter af *Ökänd Armé*.

J

Jacobsen, Eigil Thune (1880 – 1949): Dansk tjenestemand, cand. jur. Chef for Statspolitiet 1933, rigspolitichef 1938, justitsminister 1941-43. Blev for sin embedsførelse i sidstnævnte stilling stærkt angrebet af modstandsbevægelsen, der bl.a. gjorde ham ansvarlig for, at de i Horserødlejren internerede fanger ikke blev sluppet fri som lovet og som aftalt.

Personregister

Betaler stikkere og sender danske politifolk til Sverige for at trevle modstandsbevægelsen op. Flygter til Sverige og søger asyl af frygt for at blive likvideret, blev mærkværdigvis ikke anklaget for landsforræderi efter krigen – blev aldrig stillet for en domstol.

K

Kraft, Ole Bjørn (1893–1980): dansk politiker. Leder af Aarhus Stiftstidendes københavnsredaktion 1924–31, medarbejder ved De Ferslewske Blade 1922, senere ved Berlingske Tidende. Medlem af Folketinget (Konservative Folkeparti) 1926–64; formand for rigsdagsgruppen 1940–45 og 1947–50, for folketingsgruppen 1953–55. Forsvarsminister 1945, udenrigsminister 1950–53. Delegeret ved Folkeforbundet, FN og Nordisk Råd samt 1953–64 ved Europarådet; aktiv i bevægelsen Moralsk Oprustning.

L

Larsen, Aksel (1897–1972), dansk politiker; oprindelig støberiarbejder, blev medlem af Socialdemokratiet 1919, af Danmarks Kommunistiske Parti 1920–58, og dets formand 1932–58. Organiserede i samarbejde med Christmas Møller og andre modstandsbevægelsen efter 1940. Blev på trods af sin immunitet som folketingsmand arresteret november 1942 af dansk politi, udleveret til tysk politi og 29. august 1943 sendt til koncentrationslejrene Sachsenhausen og Neuengamme. Minister uden portefølje i regeringen Buhl maj – november 1945. Aksel Larsen valgtes til Folketinget i 1932; ekskluderet af Danmarks Kommunistiske Parti 1958, medstifter af og formand for Socialistisk Folkeparti 1959. Statsrevisor 1967.

Larsen, Ejgil: Stifter og leder af organisationen KOPA – BOPA til omkr. 1944; forfatter til BOPAs kagebog. En håndbog i fremstilling af ødelæggelsesmidler og katalog for modstandskamp. Klarer efter sin flugt fra Horserødlejren at holde sig på fri fod resten af krigen, på trods af, at han var stærkt eftersøgt af både dansk og tysk politi. De største dusører, formuer, svarende til en smeds løn i seks år, blev udsat på ham.

Larsen, Gunnar (1902 – 73): Dansk industrileder; var direktør i F. L. Smidth & Co. 1935 – 40. Minister for offentlige arbejder 1940 – 43; dømt for værnemageri, frifundet ved landsretten 1947, ved Højesteret 1948. Drev virksomheder i Baltikum, der ved hjælp af slavearbejdere fra kz-lejre producerede direkte for den tyske krigsmagt. Hans tidligere firma F.L. Smidth forlangte erstatning ved årtusindeskiftet. Emigrerede.

Liebknecht Karl (1871–1919): pacifist, rigsdagsmand 1912; stemte 1914 som den eneste socialdemokrat mod krigsbevillingerne. 1916 idømt 4 års tugthus for pacifistisk og revolutionær agitation; benådet 1918. Stifter nyt socialdemokrati, venstrefløj, men bryder senere også med dette, leder Spartakist-bevægelsen og dens oprør sammen med Rosa

Personregister

Luxemburg: stifter Kommunistpartiet, blev myrdet af tysk emigrant, spion og gestapoagent Horst von Pflugk-Hartung, der senere havde tætte forbindelser til ledende socialdemokrater i den danske regering.

Luxemburg, Rosa (1870–1919): polsk-tysk kommunistisk agitator og forsker. Tilsluttede sig omkring 1900 det tyske socialdemokratiske partis venstrefløj. Uenig med Lenin om bl.a. kommunistpartiets organisation og rolle samt det nationale spørgsmål. Var fængslet 1915–18 for sin pacifistiske og revolutionære agitation. Sammen med Karl Liebknecht i spidsen for Spartakisterne 1918; myrdet af officerer fra gardens kavaleridivision.

M

Madsen, Carl (1903 – 78): Dansk advokat; landsretssagfører 1935. Blev som kommunist interneret 1941 og sad i Vestre Fængsel og Horserødlejren til 29. august 1943. Deltog i illegalt arbejde 1943 – 45 og var medlem af Frihedsrådets straffelovs- og arrestationsudvalg. Var konstitueret ekstraordinær statsadvokat 1945 – 48. Ekskluderet af Danmarks kommunistiske Parti 1975.

Mannerheim, Carl Gustaf (1867–1951): finsk general og statsmand, friherre; uddannet i den russiske hær. Deltog i den Russisk-japanske Krig 1904–05 og som general i Første Verdenskrig. Vendte efter Marts-revolutionen 1917 tilbage til Finland, hvor han 1918 ledede den af Tyskland støttede krig mod de finske og de russiske bolsjevikker. Ansvarlig for mord på mindst 26.000 finske arbejdere. Vandt Ententen for Finlands politik og udpegedes december 1918 til rigsforstander; fratrådte 1919. 1931 formand for et forsvarsråd, der anlagde befæstninger langs den finsk-russiske grænse. Øverstbefalende i krigen mod Sovjetunionen 1939–40 og 1941–44; præsident ved særlov august 1944. Gennemførte våbenstilstanden i september 1944 og erklærede Tyskland krig i marts 1945. Afløstes 1946 af Paasikivi p.gr. af sygdom og medansvar for den tyskorienterede politik fra 1940. Efter sin død betragtes Mannerheim af de konservative kredse som symbol på en stærk, nationalbevidst finsk selvstændighedspolitik. Det store spørgsmål for mig er stadig, hvorledes har de reaktionære, militære, arbejderfjendtlige kræfter, som undergravede ethvert forsøg på at skabe et menneskeværdigt demokrati, kunnet undgå at føre en retssag mod Mannerheim, hvor han blev anklaget for krigsforbrydelser?

Matteotti, Giacomo (1885-1924): italiensk socialist, blev myrdet af Mussolinis fascister. I Danmark tog en hjælpeorganisation for tyske flygtninge, som blev drevet af Socialdemokratiet og fagforbund, navnet Matteottiorganisationen.

Mussolini, Benito (1883–1945): italiensk statsmand og grundlægger af fascismen; folkeskolelærer. Som ung redaktør af det marxistiske blad Avanti i Milano. Virkede for Italiens deltagelse i 1. Verdenskrig på allieret side og ekskluderedes af socialistpartiet; blev

Personregister

såret som krigsfrivillig. Dannede 1919 det første halvsocialistiske, fascistiske kampforbund, hvis talerør blev den 1914 oprettede avis *Il Popolo d'Italia*; 1922 regeringschef og udøvede snart under titlen *Il Duce* diktatorisk magt. Sluttede 1929 Lateranforliget med paven. Stræbte efter at genoprette det romerske kejserrige. Overfaldt med bomber, gift og giftgas Abessinien 1935–36 og støttede Franco i Spanske Borgerkrig 1936–39. Tilsluttede 1936 Italien Berlin–Rom-aksen, udvidet med Japan 1940, og førte 10. juni 1940 efter tyske sejre i N- og V-Europa Italien ind i krigen på tysk side. Styrtes 25. juli 1943 af Det Fascistiske Storråd under Grandi og interneredes, men blev befriet af SS-tropper (Skorzeny). 12. september 1943. Ledede derpå med tysk hjælp en fascistisk republik i N-Italien, indtil han af italienske modstandsfolk blev fanget, skudt eller hængt sammen med sin elskerinde. „Medmenneskelighed“ illustreredes ved, at de to personers lig blev udstillet offentligt i byen, hængende i fødderne.

Møller, John Christmas (1894 – 1948): Dansk politiker; 10. april 1940 medlem af ministeriet Stauning, i juli handelsminister, men som modstander af Scavenius og tilpasningspolitikken tvunget bort oktober 1940 og forlod Folketinget januar 1941. Organiserede modstandsbevægelse i samarbejde med Aksel Larsen og modtog opfordring til at blive De frie Danskes leder i London. Holdt 14. maj 1942 sin første tale i BBCs danske udsendelse; krævede 6. september samme år aktiv handling i Danmark. Som udenrigsminister maj – november 1945 i befrielsesregeringen udtalte han, at vi alle er under anklage, samt at grænsen ligger fast. Hans modstand mod grænserevision bragte ham i modsætning til Det konservative Folkeparti, og april 1947 nedlagde han posten som formand for rigsdagsgruppen.

N

Nielsen, Aage (1919 – 1943) (Jord og betonarbejder). Deltog som 18 årig i den spanske borgerkrig. Arresteret som kommunist af dansk politi i oktober 1942, men løslades fra Horserød april 1943, gik herefter ind i sabotagen, hvor hans to ældre brødre Harald og Kaj allerede var aktive. Bliver stukket og dør efter svære mishandlinger 22.09.43.

Nielsen, Tage Vorsåe: Kaldet amerikaneren, medlem af BOPA. Særdeles aktiv modstandsmænd. Angives af stikkere og arresteres sammen med ledende BOPAfolk på Akselborg Bodega. Efter kortere ophold i Frøslevlejren sendes han til kz-lejren Neuengamme, hvor han døde.

Noske, Gustav (1868–1946): tysk politiker, socialdemokrat. Greb ind mod opstanden i Kiel 1918, knuste kommunistopstand januar 1919: krigsminister 1918–20, overpræsident i Hannover 1920–33. I koncentrationslejr 1944–45. Kaldte sig med rette for „Blodhunden.“

Personregister

S

Scavenius, Erik (1877– 1962): Dansk politiker; Udenrigsminister 1909 – 10 og 1913 –20, hvor han under Første Verdenskrig skarpt håndhævede dansk neutralitet. Medlem af Landstinget for Radikale Venstre 1918-20 og 1925-27; formand for partiet 1922 – 24; derpå gesandt i Stockholm 1924 – 32. Vakte som udenrigsminister 8. juli 1940 – 9. november 1942 ved sin villighed til under Danmarks besættelse at imødekomme de tyske krav, kulminerende med underskrivelsen af Antikominternpagten 1941, stor modvilje og harme i befolkningen. Stats- og udenrigsminister efter tysk ønske 9. november 1942. Fordømte som regeringschef modstandsbevægelsens virksomhed. Blev med de øvrige samarbejdspolitikere smidt ud med opstandene d. 29. august 1943, da den tyske fremfærd og befolkningens voksende modvilje mod regeringssamarbejde med tyskerne umuliggjorde regeringens fortsatte virke.

T

Trommer, Aage: Omdiskuteret dansk historiker, i almindelighed ret upopulær blandt modstandsfolk. Personligt vurderer jeg hans videnskabelige arbejder som værende af stor værdi, da de er nøgterne og saglige.

W

Wurbs, Kurt: Tysk socialdemokratisk emigrant i Danmark. Gestapoagent. Hans flugt fra Danmark efter krigen var muligvis – sandsynligvis – foranstaltet af ledende danske samarbejdspolitikere. Wurbs var dobbeltagent.

Register for steder – organisationer

B

BOPA: Borgerlige Partisaner: dansk modstandsorganisation, dannet 1942 af tidligere spaniensfrivillige: fra 1943 bestående af modstandsfolk af alle politiske overbevisninger. Gennemførte under Anden Verdenskrig en lang række sabotageaktioner (mere end 1.000) mod den tyske besættelsesmagt. Medlemstal dec. 1944 mellem 80 og 100, ved kapitulationen 175. Tabsprocent ca. 25. Gennemsnitlige levetid for en sabotør var tre måneder. Forbrug af sprængstof 20 – 30 tons.

BOPAs kokebog: Ejgil Larsen skrev en bog med anvisninger på metoder til ødelæggelse af fjendens materiel. Et sted i et af hæfterne nævner jeg en varevogn, jeg omdanner til en kørende mine med 90 kg. sprængstof. Tændingen var el. kontakt. Opskriften var spaniensfrivilligs mundtlige overlevering fra Kokebogen.

C

Clearingmord (engelsk): Gengældelsesdrab, ofte foretaget på personer, der ikke er impliceret i det modsætningsforhold, som førte til det oprindelige drab. Anvendt som terrormiddel af nazisterne i de tyskbesatte områder under Anden Verdenskrig, i Danmark fra begyndelsen af 1944, bl.a. som gengæld for stikkerlikvideringer.

D

Dagmarhus: Seksetages forretningsejendom ved Rådhuspladsen i København, opført 1937 – 39 på Dagmarteatrets grund af arkitekterne Chr. Kampmann og H. Dahlerup Borthelsen. Under besættelsen 1940 – 45 hovedsæde for den tyske administration i Danmark; blev ved befrielsen overtaget af allierede organer (SHAEF og Military Mission); derefter igen i privat brug.

Danmarks Frihedsråd: ledende organ for modstandsbevægelsen i Danmark fra 16. september 1943 til krigens afslutning 5. maj 1945. Stiftedes af organisationerne Dansk Samling, Ringen, Frit Danmark og Danmarks kommunistiske Parti og holdt normalt ugentlige møder forskellige steder i København, hvor retningslinjerne for arbejdet blev fastlagt. Et antal underudvalg beskæftigede sig med bl.a. våbenfordeling, illegal presse, udarbejdelse af lovforslag til opgøret med besættelsestidens tyskerhåndlangere samt kontakten med politikerne. Trådte 1. gang offentligt frem for befolkningen med et opråb september 1943 og godtoges i vid udstrækning som Danmarks egentlige, frie regering: hertil bidrog, at Frihedsrådet repræsenteredes i Sverige af Ebbe Munck, i England af Christmas Møller og i Moskva af Thomas Døssing. Medlemmer var Niels Banke, C. A. Bodelsen, Ole Chievitz, Mogens Fog, Erling Foss, Børge Houmann, Erik Husfeldt, Frode Jakobsen, Alfred Jensen, Ole Lippmann, Flemming B. Muus, Arne Noe-Nygaard, Aage Schoch, Arne Sørensen og

Register for steder – organisationer

Hans Øllgaard. Opløstes juli 1945 og erstattedes af Frihedsbevægelsens Samråd, som fungerede til oktober 1946.

Den Franske Skole – Jeanne d'Arc Skolen: Katolsk skole i København, oprettet 1878 af Skt. Joseph Søstrene. Ødelagt 21. marts 1945 i forbindelse med Royal Air Forces angreb på Shell-huset, 86 børn og 13 voksne omkom.

F

Folkenes Forbund organisation til fredens bevarelse, oprettet 1919 som et af præsident Wilsons 14 punkter. Folkenes Forbund skulle løse internationale konflikter ad fredelig vej og bruge ikkemilitære tvangsmidler, sanktioner, mod en angriber. Medlemmer var oprindeligt de stater, der vandt Første Verdenskrig: senere optoges de tabende, men USA blev aldrig medlem. Folkeforbundet trådte sammen første gang 1920 i Genève. Reelt begyndte sammenbruddet 1933, da Japan udmeldte sig efter angrebet på Kina 1931, som Folkeforbundet ikke havde kraft til at standse ved sanktioner. Følgen blev Tysklands udmeldelse og Italiens Abessinienkrig 1935, som Folkeforbundet kun mødte med halve sanktioner. Folkeforbundets passivitet ved Den Spanske Borgerkrig blev en hovedårsag til de fortsatte nazistiske overgreb og forbydelser. En appetitvækker om man vil. Den internationale Domstol i Haag fortsatte efter Folkeforbundets officielle ophør i 1946.

Frøslevlejren: Tysk koncentrationslejr 1944 – 45 nær Padborg, Sønderjylland. Oprettet på dansk foranledning for at undgå deportationer til Tyskland, hvilket ikke lykkedes. Her sad på et tidspunkt 5.460 danske fanger, og indtil 5. maj 1945 interneredes ca. 13.000 danskere, hvoraf 750 var overført fra Horserødlejren. Efter befrielsen, under navnet Fårhuslejren, anvendt til indsættelse af tyske håndlangere og folk, der var anklaget for landsskadelig virksomhed; 1949 overdraget til Padborg-lejren. Museet for Frøslevlejren og Dansk Røde Kors Museum.

G

Gestapo; Geheime Staatspolizei: tysk hemmeligt statspoliti, oprettet 1933 i Preussen af Göring, i de øvrige tyske lande af Himmler: 1936 forenet med rigssikkerhedsvæsenet, der beherskedes af SS og tjente til hensynsløs undertrykkelse af nazismens modstandere, efterhånden også i de besatte lande. Havde uindskrænket magt og var uafhængigt af justits- og forvaltningsmyndighederne.

1946 erklæredes Gestapo ved Nürnberg-processen for forbryderisk. Gestapochef i Danmark fra 1943 var SS-general Günther Pancke, men Otto Bovensiepen var den egentlige ansvarlige for bekæmpelsen af modstandsbevægelsen. Gestapos hovedkvarter i København var Shellhuset, i Århus Universitetsbyen og i Odense Husmandsskolen.

Register for steder – organisationer

H

HIPO (tysk); Hilfspolizei: Hjelpepoliti; en særlig afdeling af Schalburgkorpsets efterretningstjeneste. Oprettet efter tyskernes fjernelse af det danske politi 19. september 1944; en del af medlemmerne bar sorte uniformer. Hipo-folkene var hadede og frygtede p.gr. af deres mishandlinger af og terror over for danske statsborgere. Korpset blev opløst 5. maj 1945.

Hitlerjugend, Jungvolk: Hitlerungdom: tysk nazistisk ungdomsorganisation, oprettet 1926: talte i 1932 ca. 100.000 medlemmer; fra 1936 var medlemskab obligatorisk. Optog drenge og piger fra 10 til 18 år og opdrog dem i nazistisk og militaristisk ånd. Blev indsat ved fronterne i krigens slutfase.

K

KOPA: Kommunistiske Partisaner: 1942–43: skiftede navn til BOPA i et mislykket forsøg på at få del i de nedkastede våben og sprængstofforsyninger fra England.

L

Land og Folk: Dansk dagblad, trykt i København; organ for Danmarks Kommunistiske Parti. Blev grundlagt 1941 som første regelmæssigt udkommende illegale blad under den tyske besættelse af Danmark; fortsatte Arbejderbladets linje. Fik under besættelsen 1940 – 45 stor udbredelse og betydelig indflydelse landet over; 1945 omdannet til dagblad under ledelse af Børge Houmann, der var dets chefredaktør til 1955. Udgivelsen blev indstillet 1991.

R

Rote Hilfe = Røde Hjælp. Dansk kommunistisk organisation, der hjalp tyske flygtninge. Hjælpen bestod også i, at flygtningene fik tildelt en fattig arbejderfamilie, hvor de kunne få et varmt måltid mad om ugen.

Ryvangen – Mindelunden: Begravelsesplads i det nordlige København for danske modstandsfolk, der omkom under frihedskampen 1940–45. Stedet blev af den tyske besættelsesmagt brugt til eksekutioner, og i maj 1945 fandt man her ligene af 202 danske, henrettet af tyskerne. 106 af disse blev ved en højtidelighed 29. august 1945 bisat i Mindelunden; men de øvrige 96 blev begravet andetsteds. Desuden rummer Mindelunden en afdeling med 31 grave for ofre fra tyske koncentrationslejre samt en mindevæg med 151 navne på frihedskæmpere med ukendt gravsted. Anlægget blev indviet 5. maj 1950; det er udformet af arkitekt K. Gottlob og stadsgartner Axel Andersen. Et fællesmonument er udført af billedhugger Axel Poulsen; inskriptionen er af Kaj Munk.

Register for steder – organisationer

S

SA. Forkortelse for tysk Sturmabteilung: Stormafdeling; tysk nazistisk halvmilitær organisation, oprettet 1922 til beskyttelse af partimøder. Omorganiseredes 1924 – 25 af Röhm; da Hitler 1934 frygtede dets voksende indflydelse, blev Röhm og andre ledere likvideret. Kendt som: „De lange knives nat,“ hvorefter SA mistede sin politiske indflydelse. Opløst 1945.

SHAEF: Supreme Headquarters Allied Expeditionary Forces; oprettedes i 1944 med general Eisenhower som øverstkommanderende. Hans opgave var at planlægge og gennemføre Invasionen i Normandiet. En særlig afdeling for Danmark oprettedes i 1944 og bestod af 70 officerer, hvoraf flere var danske.

SIPO: Det danske sikkerhedspoliti: svarer til PET i vore dage. I dag samarbejdes med FBI og CIA USA. Før og under besættelsen med tyske efterretningsorganisationer. Da alle disse lakajer endnu var ovebevist om en snarlig tysk sejr i Blitzkrigen, lod disse ledende danske politifolk sig afbilde i Billedbladet. Billederne viser danske og tyske politifolk i festligt samvær (drukgilder). Da danske politifolk døde i tyske koncentrationslejre, boede lakajerne komfortabelt på hoteller i Danmark.

SS-Schutzstaffel: Beskyttelsesafdeling; tysk nazistisk, sortuniformeret organisation, 1925 udskilt af SA som et særligt elitekorps. Under Himmlers ledelse fra 1929 voksede SS' indflydelse stærkt. Oprettede og ledede koncentrationslejrene, den første Dachau, i marts 1933 og likviderede i 1934 SA-ledelsen (Röhm). Opretholdt et indenlandsk overvågningsnet, SD (Sicherheitsdienst), under Heydrich. Ledede under Anden Verdenskrig den nazistiske terror i Tyskland og de tyskbesatte lande og forsøgte at udrydde jøderne totalt (teknisk leder A. Eichmann). Særlige afdelinger var militærorganisationen Waffen SS, der trådte i funktion 1938, og Gestapo SS, der fra 1944 overtog ledelsen af den militære efterretningstjeneste. Opløstes 1945 og blev ved Nürnberg-domstolen erklæret forbryderisk.

Litteraturliste

- Adgang forbudt til Rigsarkivet. Larsen, Leif
- De forrådte. Larsen, Leif
- Besættelsen 1940 – 1945. Kjersgård, Erik. 1980–81
- Besættelsestid og frihedskamp 1940-45. Lundbak, Besættelsestidens fakta. Alkil, Niels (red.). Sagførerraadet 1945-1946
- BOPAs kogebog. Larsen, Ejgil
- D.K.P. og frihedskampen. Sabotagerapporter m.m. 1996
- Danmark i Hitlers hånd. Best, Werner, Rigsbefuldmægtiget. 1989
- Drømmen om verdensrevolutionen 1. Nørgaard, Erik. Bogans Forlag 1985
- Generalløjtnant Ebbe Gørtz. Jørgensen A.R. 1990
- En sabotørs erindringer. Horwitz, Hugo og Knud Rasmussen. 1983
- En studie i rødt, hvidt og blå. Andersen, Tage Revsgård. 1981
- Faldskærmsfolk. Birkelund, Peter og Dethlefsen, Henrik. 1986
- Flygtning 33. Madsen, Carl. Vendelkær 1974
- Forræderiet mod sabotørerne. Bd. 1 af Generalens fald.
- Nørgaard, Erik. Nordisk Bogforlag 1973
- Fra Bjelkes Allé til Barcelona. Jørgensen, Carsten. 1986
- Frit Danmarks hvidbog
- Fængselsdage og fangenætter; Nielsen, Martin, 1949
- Fængselsvæsenet under besættelsen I – II. Carlé, Erik. 1990
- Gestapos forhørsrapport over Erik Crone;
fundet på gaden efter bombardementet af Shellhuset.
- Jernbanesabotagen i Danmark. Trommer, Aage. 1971
- Kamp uden Vaaben. Ehrlich, Karl, N. Lindberg og Gammelgaard Jacobsen.
Ejnar Munksgård.
- Krigen før krigen. Bd. 3 af Drømmen om verdensrevolutionen.
Nørgaard, Erik. Bogans Forlag

Litteraturliste

- Krig og slutspil. Bd. 4 af Drømmen om verdensrevolutionen. Nørgaard, Erik. 1986
- Læge i tyske koncentrationslejre. Thygesen, Paul. 1964
- Min spanske krig. Christensen Karl. 1986
- Modstandsarbejde i nærbillede. Trommer, Aage. 1973
- Mordet på løjtnant Skov. Bd. 3 af Generalens fald. Nørgaard, Erik.
Nordisk Bogforlag 1974
9. april, de spildte muligheders dag. Jørgensen A.R.
- Proces mod politiet. Madsen, Carl. Vendelkær
- Processen mod Land og Folk. Bd. 2 af Generalens fald. Nørgaard, Erik.
Nordisk Bogforlag 1973
- Rapport fra Stutthof. Nielsen, Martin
- Rejse i dødens fodspor. Forlaget Emil.
- Sabotage. Brandt, Børge og Kristiansen, Knud
- Sabotageorganisationen BOPA 1942–1945. Kjeldbæk, Esben. 1997
- Schalburgkorpset. Pedersen, Andreas Monrad
- Soldater i maksimaltøj. Jensen, Martin Evald. 1976
- Spionage mod Danmark. Jørgensen, A.R. 1977
- Styrtet Ned. Christensen, Dan Chr. 2000
- Topographie des Terrors. Berlin
- Tyske monopoler ville oprustning og krig. Rasmussen, Harald dr. pæd.
- Undervejs mod livet: Nielsen Martin, 1948
- Okänd armé. Hoffmann, Karl Heinz og Otto Mayr-Arnold. Sverige, 1959